

Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue
Västra Nylands välfärdsområde

Sosiaalinen kuntoutus Työllistymistä edistävissä palveluissa

Käsikirja

Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue
Västra Nylands välfärdsområde
Western Uusimaa Wellbeing Services County

 Socca Uudenmaan sosiaalialan
osaamiskeskus

Sosiaalinen kuntoutus työllistymistä edistävissä palveluissa

Tekijät:

Sosiaalisen kuntoutuksen kehittämisryhmä, Työllistymistä edistävät palvelut
Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue

Saara Lipponen, koordinaattori Työllistymistä edistävät palvelut Länsi-
Uudenmaan hyvinvointialue

Tytti Hytti, erikoissuunnittelija, Uudenmaan sosiaalialan osaamiskeskus Socca

Visuaalinen ilme: Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen graafisen materiaalin
aineistopankki

Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue 2024

Sisällysluettelo

Alkusanat	3
Sosiaalinen kuntoutus pähkinänkuoressa	4
Kenelle sosiaalista kuntoutusta?	5
MITÄ SOSIAALINEN KUNTOUTUS ON?	7
Sosiaalinen kuntoutus on lakisääteinen sosiaalipalvelu	8
Minkälaista työtä sosku on?	8
Keskeiset käsitteet	9
Sosiaalisen kuntoutuksen ydinelementit	11
SOSIAALISEN KUNTOUTUKSEN TOIMINTAMALLI (TEP)	12
Kuntoutustarpeen selvittäminen	13
Suunnitelmallisuus	13
Tehostettu yksilötyö	14
Sosiaalisen kuntoutuksen ryhmätoiminta	15
Monialainen eri toimijoiden välinen yhteistyö	18
Sosiaalisen kuntoutuksen saatavuus ja saavutettavuus	19
Liikkuva lähipalvelu	19
Etäkuntoutus	20
Digitaitojen tuki osana sosiaalista kuntoutusta	22
Sosiaalisen kuntoutuksen laatu ja vaikuttavuus	23
PALVELUN TOTEUTTAMINEN	25
Sosiaalisen kuntoutuksen prosessi – miten edetään?	26
Ennen palvelun alkua	26
Aloitustapaaminen	28
Kartoitusvaihe	30
Sosiaalisen kuntoutuksen väliarviointi (3 kk)	31
Yhteiset väliarvioinnit (6 kk)	31
Työskentelyvaihe	32
Päätämisyvaihe ja siirtymän tukeminen	33
Loppupalaveri	33
Palvelun keskeytyminen	34
Asiakaskohderyhmät ja case-kuvaukset	35
Asiakaskohderyhmä 1	35
Asiakaskohderyhmä 2	37
Asiakaskohderyhmä 3	38

Asiakaskohderyhmä 4	39
Asiakaskohderyhmä 5	40
Esimerkkiasiakas Marjan polku	41
Sosiaalisen kuntoutuksen tavoitteen asettelu	44
Sosiaalisen kuntoutuksen työtapoja ja menetelmiä	46
Alueelliset palvelut sosiaalisen kuntoutuksen tukena	47
Asiakasosallisuus ja kokemusosaaminen	48
Kirjallisuus	49
Liitteet	53
Liite 1 Sosiaalisen kuntoutuksen loppuarvio	53
Liite 2 Sosiaalisen kuntoutuksen asiakasesite	54
Liite 3 Sosiaalisen kuntoutuksen päätös	55

Alkusanat

Olemme kuvanneet tähän käsikirjaan Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen Työllistymistä edistävien palvelujen (TEP) yhteisen sosiaalisen kuntoutuksen toimintamallin. Tuotamme sosiaalisen kuntoutuksen palvelun omana palveluna ja korostamme jalkautuvaa ja kotoa ulospäinsuuntaavaa työskentelyotetta.

Malli on rakennettu TEP:in sosiaalisen kuntoutuksen kehittäjäryhmän ja johtoryhmän työskentelyssä vuosien 2023–2024 aikana. Työskentelyssä on ollut mukana Uudenmaan sosiaalialan osaamiskeskus Soccan erikoissuunnittelija Tytti Hytti.

Käsikirjamme tarkoitettu sinulle, joka:

- Tarvitset konkreettisen työkalun sosiaalisesta kuntoutuksesta toimiessasi sosiaalisen kuntoutuksen työntekijänä tai olet omatyöntekijänä asiakkaalle, jonka palveluntarvetta olet arvioinut.

Käsikirjamme toimii myös:

- Kehyksenä Länsi-Uudenmaan sosiaaliselle kuntoutukselle Työllistymistä edistävissä palveluissa, jotta järjestämme sitä yhdenmukaisesti, yhdenvertaisesti ja lainmukaisesti sitä tarvitseville asiakkaille.
- Perehdytyksen työkaluna uusille työntekijöille ja koko yksikölle.

Käsikirjamme perustuu:

- Sosiaalihuoltolakiin (SHL, 1301/2014) 17 §, jossa säädetään sosiaalisesta kuntoutuksesta sekä sosiaalihuoltolain soveltamisoppaaseen (STM 2024).
- THL:n valtakunnalliseen sosiaalisen kuntoutuksen toimintamalliin (Karjalainen ym. 2024).
- Valtakunnallisessa Sosku-hankkeessa tuotettuihin materiaaleihin (THL:n koordinoima ESR-rahoitteinen Sosiaalisen kuntoutuksen valtakunnallinen kehittämishanke SOSKU vuosina 2015–2018). Muun muassa THL:n suositukseen työikäisten sosiaalisen kuntoutuksen järjestämisen laatuksiteereiksi.
- Soccassa pääkaupunkiseudun kuntien kanssa tekemään sosiaalisen kuntoutuksen kartoitukseen (Hytti 2023) sekä muiden hyvinvointialueiden sosiaalisen kuntoutuksen käsikirjoihin, joista erityisesti olemme hyödyntäneet Helsingin työntekijän opasta (Pale & Hytti 2024).

Sosiaalinen kuntoutus pähkinäkuoressa

Mitä? Sosiaalinen kuntoutus on tehostettua ja tavoitteellista tukea, jossa asiakastyön ytimessä on sosiaaliohjaajan yksilötyö, jonka rinnalla voidaan hyödyntää kuntoutuksellista ryhmätoimintaa.

Kenelle? Palvelu on tarkoitettu 18–65-vuotiaille työttömille ja työelämän ulkopuolella oleville länsiusimaalaisille.

Tavoite Sosiaalisen kuntoutuksen tavoitteena on edistää asiakkaan osallisuutta, parantaa elämänhallintaa ja sosiaalista toimintakykyä sekä ehkäistä ja vähentää syrjäytymistä. Palvelu on vapaaehtoista ja asiakkaan oma tavoite on tärkeässä roolissa. Asiakasta voidaan tukea esimerkiksi kohti muita kuntoutuspalveluja, opiskelua tai työelämää.

Miten? Sosiaalinen kuntoutus on suunnitelmallista, muutokseen tähtävää työskentelyä, jossa suunnataan kotoa ulos päin. Palvelu ei sisällä yhtä palvelupakettia kaikille, vaan se räätälöidään asiakkaan tavoitteen pohjalta. Palvelun aikana tilannetta seurataan ja arvioidaan yhdessä omatyöntekijän ja sosiaalisen kuntoutuksen sosiaaliohjaajan verkostoissa.

Kesto määrittyy asiakkaan tarpeen mukaan. Maksimiaika sosiaaliselle kuntoutukselle on 18 kk.

Tapaamiset Tapaamistiheys määritellään asiakkaan tilanteen mukaan. Tiiviimmillään tapaamiset ovat yksilö- sekä ryhmätyössä kerran viikossa. Yksilötyössä tapaamiset ovat 1–1,5 h. Ryhmätapaamisten kesto on 2–4 h riippuen ryhmätyypistä.

Asiakasohjaus Sosiaalisen kuntoutuksen tarve voi nousta esiin eri tahoilla. Yhteydenotto TEP:iin tehdään SHL (35 §) -ilmoituksena, jonka jälkeen TEP:n omatyöntekijätiimin sosiaaliohjaaja/sosiaalityöntekijä laatii palvelutarpeen arvioinnin. Toisen palvelun työntekijä ei voi ohjata tai asiakas ei voi suoraan aloittaa sosiaalisessa kuntoutuksessa ilman, että hänen palvelutarpeensa on arvioitu TEP:issä.

Palvelutarpeen arviointi voidaan tehdä myös osana aktivointisuunnitelmaa tai monialaista suunnitelmaa, jolloin sosiaalinen kuntoutus merkitään palveluksi kyseisiin suunnitelmiin. Tällöin on huomioitava, että sosiaalinen kuntoutus ei ole velvoittava palvelu, joten sen keskeyttämisestä ei voi koitua asiakkaalle työttömyysetuuden menettämistä.

Matkakulut Sosiaaliseen kuntoutukseen osallistuvalla asiakkaalla korvataan matkakulut.

Päätökset TEP:in omatyöntekijä tekee sosiaalisen kuntoutuksen päätökset sekä kuntoutukseen liittyvät täydentävän ja ehkäisevän toimentulotuen päätökset.

Kenelle sosiaalista kuntoutusta?

Sosiaalisen kuntoutuksen palvelu on tarkoitettu 18–65-vuotiaille työttömille ja työelämän ulkopuolella oleville länsiuusimaalaisille, joilla on halua kuntoutua ja kartoittaa omia tulevaisuuden mahdollisuuksiaan. Sosiaalisessa kuntoutuksessa tuetaan asiakkaan sosiaalista toimintakykyä sekä vahvistetaan osallistumisen ja osallisuuden mahdollisuuksia. Asiakasta voidaan tukea esimerkiksi kohti muita kuntoutuspalveluja, opiskelua tai työelämää.

Sosiaalisen kuntoutuksen palvelu ei ole sidoksissa asiakkaan etuuteen, vaan tarve määrittää palvelun. Sosiaalinen kuntoutus on vapaaehtoista. Palvelu ei saa olla ehtona muiden palveluiden tai tuen muotojen myöntämiselle.

Sosiaalista kuntoutusta tarjotaan asiakkaille, joilla on:

- On tarve selvittää laajemmin kuntoutustarpeita ja tukea palveluiden piiriin
- Oma toive muutokseen
- Riittävä toimintakyky sitoutua tavoitteelliseen työskentelyyn
- Tarve tehostetulle ja tavoitteelliselle tuelle
- Tarve kotoa ulos päin suuntaavalle ja elinympäristöä laajentavalle työskentelylle
- Tarve voimavarojen ja toimintakyvyn vahvistamiselle
- Haasteita elämänhallinnassa ja/tai arkielämän taidoissa
- Haasteita sosiaalisissa suhteissa ja/tai sosiaalisissa taidoissa

Sosiaalinen kuntoutus ei ole ajankohtaista, jos:

- Asiakkaalla ei ole valmiutta sitoutua työskentelyyn
- Asiakkaalla on hoitamaton, aktiivinen ja arkea haittaava päihdetilanne
- Asiakkaan tilanne on kriisiytynyt akuutisti, esimerkiksi akuutti asunnottomuus tai itsetuhoisuus
- Asiakkaalla on useita samanaikaisia kuntoutumista tukevia palveluja. On tärkeää arvioida, miten eri palvelut täydentävät toisiaan ja kykeneekö asiakas niitä samanaikaisesti hyödyntämään.
- Asiakkaalla on tarve intensiiviseen kotiin vietävään tukeen tai toimintakykyä ylläpitävään palveluun (esimerkiksi päivätoiminta).

Tyypillistä sosiaalisen kuntoutuksen asiakkaalle on:

- Yksinäisyys ja sosiaalisten verkostojen vähäisyys
- Kotiin jumiutuminen
- Näköalaton suhtautuminen omaan elämään
- Osalla vaikeus hakeutua palveluihin/ vaara pudota palveluista tai työ- tai opintopoluilta
- Toimintakykyä alentavia haasteita, kuten elämän kriisit, somaattiset vaivat, neuropsykiatriset oireet, oppimisen vaikeudet, traumatausta, päihde- ja mielenterveyshaasteet sekä pidempään syrjässä olo työelämästä/opinnoista

Kuvio 1 Kenelle sosiaalista kuntoutusta?

MITÄ SOSIAALINEN KUNTOUTUS ON?

Sosiaalinen kuntoutus on lakisääteinen sosiaalipalvelu

Sosiaalinen kuntoutus sisältää sosiaaliohjauksen ja sosiaalityön keinoin annettavaa tehostettua ja tavoitteellista tukea sosiaalisen toimintakyvyn ja elämänhallinnan parantamiseksi tai ylläpitämiseksi, syrjäytymisen ehkäisemiseksi ja vähentämiseksi sekä osallisuuden edistämiseksi (SHL, 1301/2014, 17 §).

Sosiaalihuoltolain mukaan sosiaaliseen kuntoutukseen sisältyy henkilön yksilöllisten tarpeiden mukaan:

- sosiaalisen toimintakyvyn ja kuntoutustarpeen selvittämistä
- kuntoutusneuvontaa ja -ohjausta tarvittavien palvelujen yhteensovittamista
- valmennusta arkipäivän toiminnoista suoriutumiseen ja elämänhallintaa
- ryhmätoimintaa ja tukea vuorovaikutussuhteisiin sekä
- muita tarvittavia kuntoutumista edistäviä toimenpiteitä

Nuorten sosiaalisessa kuntoutuksessa tuetaan nuorisotakuun toteuttamista tukemalla nuorten sijoittumista työ-, työkokeilu-, opiskelu-, työpaja- tai kuntoutuspaikkaan sekä ehkäistään näissä keskeyttämistä (SHL 17 §). Nuorisopalvelutakuu koostuu myös omatyöntekijän työstä (SHL 42 §) ja palvelutarpeen arvioinnista (SHL 36 §).

Minkälaista työtä sosku on?

-
- Asiakkaan tahtiin etenemistä
  - Tavoitteiden sanoittamista ja pilkkomista
  - Voimavarojen vahvistamista
  - Vahvuuksien tunnistamista
  - Rinnalla kulkemista ja palveluihin tukemista
  - Elinpiirin laajentamista
  - Kohtaamista
  - Yhdessä toimimista
  - Itsetunnon vahvistamista
  - Kannustamista toimimaan itse
  - Onnistumisten näkemistä
  - Unelmien ja toivon ruokkimista
  - Näköalojen ja merkitysten löytymistä
  - Ohjausta ja neuvontaa
  - Mielekkään tekemisen etsimistä
  - Vertaisuuden vahvistamista

Keskeiset käsitteet

Elämönhallinta on kokemus siitä, että omaan elämään ja sen tapahtumiin pystyy itse vaikuttamaan. Elämönhallinnan pysyvyyteen vaikuttavat erilaiset elämän kriisit. (Liukko 2006, 81–85.)

- **Sisäinen elämönhallinta** ilmenee kokemuksena ja tunteena siitä, että pystyy sopeutumaan vastoinkäymisiin ja näkemään elämän hyviä puolia vaikeinakin aikoina. On tärkeää tukea ihmisen omaa kokemusta ja tunnetta omasta ihmisarvosta ja itsekunnioituksesta sekä kannustaa omien suunnitelmien toteuttamiseen.
- **Ulkoinen elämönhallinta** edellyttää sosiaalisia, taloudellisia, psyykkisiä ja fyysisiä resursseja, joita voidaan turvata palveluilla ja etuuksilla.

Sosiaalinen toimintakyky kytkeytyy tiiviisti fyysiseen, psyykkiseen ja kognitiiviseen toimintakykyyn. Se liittyy mahdollisuuksiin selviytyä arkipäivän toimista, vuorovaikutussuhteista ja oman toimintaympäristön rooleista (Järvikoski & Härkäpää 2011, 22). Tärkeää on tuki arkitaitoihin, sosiaalisiin taitoihin ja yhteisötaitoihin (Raivio 2018, 45).

- **Sosiaalisia taitoja vahvistavalla toiminnalla** lisätään itseilmaisuuksiin ja vuorovaikutukseen liittyviä taitoja ja kykyjä. Tavoitteena on hallita paremmin sosiaalisia tilanteita. Tärkeää on vahvistaa esimerkiksi luottamusta ja itsearvostusta, vuorovaikutustaitoja, kykyä luoda ja ylläpitää ihmissuhteita sekä kykyä ottaa vastuuta.
- **Arkitaitoja vahvistavalla toiminnalla** lisätään jokapäiväisessä elämässä tarvittavaa osaamista ja taitoja. Tarkoituksena on vahvistaa esimerkiksi tavoitteiden asettamista ja saavuttamista, käytännön asioiden hoitamiskykyä, organisointikykyä, asumisen ja kodin ylläpitoa, itsestä ja perheestä huolehtimista, omien voimavarojen tunnistamista ja riippuvuuksien hallintaa.
- **Yhteisötaitoja vahvistavalla toiminnalla** vahvistetaan toimijuutta ja osallisuutta yhteisöissä ja yhteiskunnassa. Tärkeää on madaltaa osallistumiskynnystä. Tavoitteena on vahvistaa esimerkiksi palvelujärjestelmän tuntemusta, omaehtoisuuden lisäämistä, tulevaisuusorientaatiota ja sopeutumiskykyä, kykyä asioida palveluissa ja niihin sitoutumista. Lisäksi tuetaan koulutus- ja työllistymispolulle pääsyä ja polulla pysymistä.

Osallisuus on kokemuksellista ja sen aste vaihtelee elämäntilanteen mukaan. Se voidaan nähdä syrjäytymisen vastaparina. (Raivio 2018, 32–34.)

- Osallisuus omassa elämässä edellyttää kohtuullista toimeentuloa ja tarpeeseen vastaavia palveluita sekä autonomiaa ja toimijuutta omaa elämää koskevassa päätöksenteossa.
- Osallisuus edellyttää merkityksellisiä ihmissuhteita.
- Osallisuutta voidaan edistää tukemalla asiakkaiden vaikuttamismahdollisuuksia.

- Osallisuutta edistää olosuhteet, joissa toiminta tarjoaa yhteisöllisyyttä ja merkityksellisiä asioita osana paikallista yhteisöä. (Isola ym. 2017, 25, 29, 38–42.)

Syrjäytyminen viittaa kokonaisvaltaiseen huono-osaisuuden kasautumiseen ja osattomuuteen. Syrjäytyminen on prosessimaista ja se usein liitetään ylisukupolvisuuteen.

- Kyse on yhteiskunnallisesta ilmiöstä, joka ilmenee yksilön ja yhteiskunnan suhteessa ja vaikuttaa ihmisten elämäntilanteissa. Syrjäytyminen estää ihmisiä osallistumasta täysipainoisesti normaaleihin yhteiskunnan toimintoihin. (Hämäläinen 2002.)
- Syrjäytymisestä keskusteltaessa huomio kiinnittyy usein syrjäytyneisiin ja heidän oletettuihin luonteenpiirteisiinsä: passiivisuuteen, poikkeavuuteen tai avuttomuuteen. Vähemmälle huomiolle jää yhteiskunta, joka tuottaa puhetta syrjäytymisestä. Huomio olisi myös tärkeää kääntää ihmisen oman toimijuuden tukemiseen ja yhteiskunnan syrjiviin rakenteisiin. (Helne 2002.)

Kuvio 2 Keskeiset käsitteet

Sosiaalisen kuntoutuksen ydinelementit

Toimintamallimme viitekehyksenä on THL:n sosiaalisen kuntoutuksen toimintamalli, jossa kuvataan sosiaalisen kuntoutuksen edellytykset ja keskeisimmät sisällöt eli ydinelementit sekä mallin soveltamisesta seuranneet mekanismit ja tulokset. Toimintamallin toteutumisen edellytyksinä ovat yhteistyörakenteet ja monitoimijuus, organisaation ja esihenkilöiden tuki, resurssit ja toimitilat sekä työntekijöiden osaaminen. (Karjalainen ym. 2024.)

Sosiaalisen kuntoutuksen toimintamallin (THL) ydinelementtejä ovat:

Kuntoutustarpeen selvittäminen

Suunnitelmallisuus

Tehostettu yksilötyö

Ryhmätoiminta

Sosiaalisen kuntoutuksen ydinelementit perustuvat sosiaalihuoltolakiin sekä aikuissosiaalityön ja sosiaaliohjauksen työkäytäntöihin. Ydinelementit ovat nimensä mukaisesti toimintamallin keskeisin sisältö. Ne muodostavat toimintamallin kulmakivet, joista on pidettävä kiinni. (Karjalainen ym. 2022 & 2024.)

Mekanismit kuvaavat sitä, miten ydinelementtien soveltamisesta saadaan tuloksia ja vaikutuksia. Vaikuttavassa sosiaalisen kuntoutuksen työskentelyssä tulee huomioida seuraavia mekanismeja:

- Huolellisesti tehty asiakassuunnitelma
- Systemaattinen työote, joka perustuu henkilökohtaisesti räätälöityyn tukeen ja ohjaukseen
- Luottamuksen ja muutostmotivaation syntyminen, johon vaikuttaa kohtaaminen, vuorovaikutustaidot, heikkojen signaalien tunnistaminen ja puheeksi ottamisen taidot
- Vertaistuki
- Monialainen eri toimijoiden välinen yhteistyö
- Tarpeen mukainen kuntoutusjakson pituus

Eri mekanismit toimivat eri asiakkailta, mutta *luottamus* on nähty kaiken perustana, mikä näkyy erityisesti tehostetussa yksilötyössä.

Sosiaalisen kuntoutuksen toimintamallin mukainen tuki voi lyhentää asiakkuuksien kestoja ja tukea asiakkaita pois sosiaalihuollon palveluista. Toimintaan sitoutuneet asiakkaat saavuttavat tavoitteet pääosin hyvin. (Karjalainen ym. 2024.)

SOSIAALISEN KUNTOUTUKSEN TOIMINTAMALLI (TEP)

Kuntoutustarpeen selvittäminen

Työllistymistä edistävissä palveluissa sosiaalinen kuntoutus käynnistetään palvelutarpeen arvioinnin perusteella (SHL 36 §), jonka TEP:in nimetty omatyöntekijä laatii asiakkaan kanssa. Kuntoutuksellisten tarpeiden selvittäminen aloitetaan osana TEP:in palvelutarpeen arviointia ja sitä jatketaan tarpeen mukaan sosiaalisen kuntoutuksen palvelun aikana.

Kuntoutustarpeen selvittämisessä keskeistä on:

- Kysyä asiakkaan aikaisempia kuntoutuspalveluita ja niiden hyötyjä
- Kartoittaa asiakkaan tarve saada kuntoutusta terveydenhuollosta, Kelasta tai vakuutusjärjestelmästä
- Ottaa huomioon myös TEP:in muut palveluvaihtoehdot
- Tarvittaessa monialainen yhteistyö

Kuntoutustarpeita selvitetään ja tarkennetaan sosiaalisen kuntoutuksen tehostetussa yksilötyössä ja/ tai ryhmätoiminnassa. Sosiaalisessa kuntoutuksessa asiakkaan sosiaalista toimintakykyä ja kuntoutustarpeita selvitetään kattavasti hyödyntämällä erilaisia menetelmiä ja työvälineitä, monialaista yhteistyötä sekä itsearviointimittaria (kts. luku laatu ja vaikuttavuus). Selvittäminen vaatii aikaa ja luottamusta.

Sosiaalisessa kuntoutuksessa keskitytään **sosiaalisen toimintakyvyn** kartoittamiseen. Muita toimintakyvyn osa-alueita, kuten terveydentilaa, ei selvitetä sosiaalisessa kuntoutuksessa, mutta niiden vaikutus sosiaaliseen toimintakykyyn huomioidaan. Sosiaalisessa kuntoutuksessa ohjataan ja tuetaan asiakasta muihin tarvittaviin palveluihin toimintakyvyn selvittämisen osalta.

Sosiaalisen kuntoutuksen työskentely tuottaa kuntoutustarpeista tietoa, jota voidaan hyödyntää monialaisessa yhteistyössä ja palveluiden järjestämisessä. Omatyöntekijä voi hyödyntää esimerkiksi sosiaalisen kuntoutuksen päätteeksi tehtävää sosiaalisen kuntoutuksen loppuarviointia (kts. [liite 1](#)). Tietoa asiakkaan toimintakyvystä voidaan välittää myös sosiaalisen kuntoutuksen aikana verkostotyöskentelyssä.

Suunnitelmallisuus

Sosiaalinen kuntoutus on suunnitelmallista, tavoitteellista ja muutokseen tähtäävää pitkäjänteistä toimintaa, jolla on selkeä alku ja loppu. Palvelusta tehdään suunnitelma ja päätös. Se on prosessi, joka suunnitellaan asiakaslähtöisesti asiakkaan kuntoutustarpeen sekä asiakkaan kanssa yhdessä laadittujen yksilöllisten tavoitteiden pohjalta. Jakson sisältö ja keinot suunnitellaan yhdessä asiakkaan kanssa, mutta suunnitelma voi kuitenkin joustaa ja tavoitteet täsmentyä jakson aikana.

Sosiaalinen kuntoutus sisältää kartoitusvaiheen, työskentelyvaiheen ja päätös vaiheen. Tavoitteiden etenemistä seurataan säännöllisesti koko prosessin ajan. Asiakkaalle tehdään näkyväksi tavoitteissa eteneminen. Itsearviointimittaria (*ei vielä käytössä*) voi hyödyntää suunnitelmallisen työskentelyn ja asiakkaan kuntoutumisen tukemisessa. Se voi konkretisoida tapahtunutta muutosta ja motivoida eteenpäin.

Kuntoutuksen aikana etsitään asiakkaalle sopivia jatkopolkuja. Palvelu päätetään yhteistyössä asiakkaan kanssa. Lopussa asiakkaan kanssa arvioidaan yhdessä sosiaalisen kuntoutuksen jakso ja tehdään jatkosuunnitelma.

Tehostettu yksilötyö

Tehostettu yksilötyö on sosiaalisen kuntoutuksen kulmakivi, jonka pohjalta voidaan suunnitella muuta kuntoutuksellista tukea, kuten ryhmätoimintaa. Työskentely on säännöllistä, tiivistä ja kokonaisvaltaista ja se räätälöidään asiakkaan kuntoutustarpeen mukaan.

Tehostetun yksilötyön tapaamiset ovat tiiviimmillään kerran viikossa, ja tapaamisten kesto on keskimäärin 1–1,5 tuntia. Yhteydenpitoa asiakkaan kanssa on usein myös tapaamisten välillä puhelimitse. Yksilötyössä suunnitellaan kotoa ulospäin ja voidaan työskennellä asiakkaan lähiympäristössä sekä erilaisissa toimintaympäristöissä, jotka tukevat asiakkaan kuntoutumista. Sosiaalisessa kuntoutuksessa ei tehdä säännöllisesti kotikäyntejä. Kotikäynneille pyydetään mukaan asiakkaan omatyöntekijä tai muu työpari.

Yksilötyössä:

Rakennetaan luottamusta tapaamalla asiakasta säännöllisesti ja tutustumalla ajan kanssa hänen tilanteeseensa. Työskentelyssä on tärkeää työntekijän ystävällinen, rauhallinen, avoin ja selkeä työote. Keskeisiä ovat myös kohtaamis- ja vuorovaikutustaidot sekä puheeksi ottamisen taidot.

Tuetaan psykososiaalisesti keskustellen, toivoa ylläpitäen, unelmien ja tulevaisuuden haaveiden työstäen. Tuetaan asiakkaan itsetunnon vahvistamista ja identiteettiä työskentelyä. Työskentelyssä painottuu ratkaisu- ja voimavaralähtöisyys, innostaminen sekä asiakkaiden vahvuuksien tunnistaminen ja vahvistaminen.

Hyödynnetään toiminnallisuutta, jonka avulla tuetaan vuorovaikutusta, yhteistyösuhdetta ja helpotetaan asioista kertomista. Asiakkaan kanssa voidaan sopia tapaamisia toimiston ulkopuolelle esimerkiksi metsäkävelylle, jolloin keskustelu on usein luontevampaa. Työskentelyssä hyödynnetään erilaisia menetelmiä ja työkaluja asiakkaan tarpeiden ja tavoitteiden mukaisesti. (ks. menetelmäpankki)

Työskennellään valmentavalla työotteella arjentaitoja vahvistaen. Asiakkaan tavoitteita tarkennetaan ja pilkotaan yhdessä konkreettisiksi muutosaskeliksi. Työskentelyssä kannustetaan asiakasta toimimaan itse ja voidaan antaa asiakkaalle itsenäisiä tehtäviä tapaamisten välillä. Tavoitteita seurataan ja asiakkaalle tehdään näkyväksi tavoitteissa eteneminen. Yhteisten väliarviointien kautta nähdään

konkreettisesti, mitä asioita on yhdessä työstetty. (ks. luku sosiaalisen kuntoutuksen tavoitteen asettelu)

Rakennetaan verkostoja työskentelemällä tarpeen mukaan monialaisesti ja kulkemalla asiakkaan rinnalla. Kuntoutuksen aikana voidaan tunnistaa asiakkaalle sopivia palveluja/toimintoja, joihin tehdään tutustumiskäyntejä sekä tuetaan toimintaan osallistumisessa. Tarpeen mukaan voidaan myös tukea asiakkaan sisäistä kipinää, sitoutumista ja motivaatiota. Yksilöllistä jatkopolkua rakennetaan asiakkaan ja verkoston kanssa jo sosiaalisen kuntoutuksen työskentelyvaiheen aikana.

Kannustetaan ryhmätoimintaan, joka sopii asiakkaan tavoitteisiin. Jos asiakas on ollut pidempään syrjässä, voi ryhmään lähteminen vaatia tukea ja turvallisuuden tunteen vahvistamista. Ryhmätoimintaan osallistumista seurataan ja ryhmien sisällöistä keskustellaan yksilötapaamisilla.

Vahvistetaan asiakkaan tietoja ja taitoja, joita etuus- ja palvelujärjestelmässä asioiminen edellyttää. Taloudellisen toimintakyvyn vahvistaminen ja toimeentuloon liittyvän stressin lieventäminen ovat sosiaalisen kuntoutuksen vahvuuksia, joita muilla kuntoutuksen muodoilla ei ole (Hytti 2023, 38). Yksilö- ja ryhmätoiminnassa voidaan hyödyntää esimerkiksi taloussosiaalityön työvälineitä ja työmenetelmiä. Omatyöntekijän kanssa tehdään yhteistyötä ehkäisevän ja täydentävän toimeentulotuen asioissa.

Sosiaalisen kuntoutuksen ryhmätoiminta

Ryhmätoiminta on sosiaalisen kuntoutuksen ydinelementti, jonka avulla voidaan vahvistaa asiakkaan arkitaitoja, sosiaalisia taitoja ja yhteisötaitoja sekä yhteiskunnallista osallisuutta. Asiakas voi osallistua sosiaalisen kuntoutuksen ryhmätoimintaan joko vuorotellen tai samanaikaisesti tehostetun yksilötyön kanssa. Myös ryhmätoiminnassa on mahdollista saada yksilöllistä tukea ja neuvontaa.

Olennaista ryhmämuotojen valinnassa on, että ne tukevat asiakkaan tarpeita ja tavoitteita. Ryhmätoimintaa tarjotaan asiakkaille aina, kun se tukee hänen omien tavoitteidensa saavuttamista. Osalle sosiaalisen kuntoutuksen asiakkaista voi kuitenkin sopia vain yksilötyötä sisältävä sosiaalisen kuntoutuksen polku.

Ryhmätoiminnan hyötyjä

- Osallistuminen kannustaa asiakasta lähtemään kotoa.
- Ryhmät tuovat tekemistä arkeen, luovat päivärytmiä ja auttavat rutiinien muodostamisessa.
- Ryhmätoiminta voi vähentää yksinäisyyttä, lisätä yhteenkuuluvuutta ja yhteisöllisyyden kokemusta.
- Ryhmien aikana voi syntyä uusia ystävyyssuhteita ja ne voivat tarjota vertaistukea samanlaisissa elämäntilanteissa oleville.
- Ryhmissä voidaan opetella yhdessä elämäntaitoja ja arjen askareita tai ryhmät voivat tukea päihteettömyyttä.

- Ryhmätoiminnassa voidaan harjoitella turvallisessa ilmapiirissä sosiaalisissa tilanteissa olemista ja tunteiden hallintaa sekä hioa vuorovaikutus- ja ongelmanratkaisutaitoja keskustelemalla, kuuntelemalla ja yhteisesti sopimalla.
- Ryhmät tarjoavat uutta tietoa, uusia taitoja ja uudenlaisia kokemuksia. Jakamalla myös omaa osaamistaan, pystyvyyden tunne ja itsetunto voivat vahvistua.
- Ryhmistä voi saada kannustusta ja motivaatiota muutokseen omassa elämässä.
- Ryhmät voivat toimia ponnahduslautana mielekkään tekemisen tai harrastuksen löytämisessä ryhmässä saatujen kokemusten myötä.

Ryhmien toteuttaminen

TEP:in sosiaalisen kuntoutuksen ryhmiä voidaan toteuttaa alueellisina ryhminä, joissa on paikallisia ratkaisuja tai sosiaalisen kuntoutuksen yhteisinä ryhminä. Sosiaalisen kuntoutuksen ryhmätoimintaa voidaan järjestää TEP:in omana toimintana sekä yhteistyössä kumppaneiden kanssa. Ryhmiä voidaan toteuttaa etänä tai hybridinä, jos se vastaa asiakastarpeeseen.

Sosiaalisen kuntoutuksen ryhmätoimintaa suunnitellaan ja toteutetaan asiakkaiden tarpeiden mukaisesti. Asiakas voi valita hänelle sopivimman ryhmämuodon. Osallistuminen kolmannen sektorin ryhmätoimintaan sosiaalisen kuntoutuksen rinnalla voi myös olla hyödyllinen vaihtoehto asiakkaille.

Sosiaalisen kuntoutuksen ryhmät voivat olla esimerkiksi:

- Prosessiryhmiä
- Kohdennettuja ryhmiä esimerkiksi vieraskielisille tai nuorille
- Teemaryhmiä
- Vertaistuellisia ryhmiä
- Matalan kynnyksen avoimia pop-up ryhmiä

Myös pienimuotoinen yhteinen tekeminen muutaman asiakkaan kanssa tukee sosiaalisen vuorovaikutuksen harjoittamista.

Ryhmätoiminnan raamit

- Ryhmän kokoontumiset ovat kerran viikossa, 2–4 tuntia riippuen ryhmän sisällöstä.
- TEP:in ryhmissä on aina paikalla kaksi ohjaajaa. Jos ryhmän toinen ohjaaja on kumppani toiselta taholta, ryhmän toisella ohjaajalla tulee olla sosiaalihuollon ammattihenkilön pätevyys (esim. TEP:in sosiaaliohjaaja tai lähihoitaja).
- Ryhmällä on suunnitelma ja määräaika, jos ei ole kyse pop up -ryhmätoiminnasta.
- Ryhmät eivät ole hoidollisia.
- Ryhmästä kerätään palautetta.
- Ryhmissä ei käytetä tulkkia, joten osallistujien tulee pärjätä suomen tai ruotsin kielellä kohtuullisesti.

- Asiakkaan kielitaitoa voidaan ryhmissä kohentaa toiminnallisuuden avulla. TEP:issä käytetään kielitietoista työotetta, jolla tuetaan muun kielisen asiakkaan suomen kielen tai ruotsin kielen taidon kehittymistä.

Sosiaalisen kuntoutuksen ryhmien kokoontumistiheys (kerran viikossa) mahdollistaa työntekijöiden liikkumisen ja eri alueilla toteutettavan ryhmätoiminnan. Tämä tukee myös asiakkaiden kuntoutumisen polkua, sillä monen asiakkaan toimintakyky ei vielä riitä osallistumaan useampaa kertaa viikossa.

TEP:in ryhmämallit eivät ole henkilö- tai ohjaajasidonnaisia, vaan ryhmämalleja voidaan perehdytyksellä ja koulutuksella laajentaa koko Länsi-Uudenmaan alueelle. Ryhmien toteutuksessa huomioidaan kuitenkin työntekijöiden erityisosaamiset ja vahvuudet.

Yhteistyöryhmissä toinen ohjaaja voi olla esimerkiksi liikunnanohjaaja, terveydenhuollon ammattihenkilö, järjestötoimija tai kokemusasiantuntija, joka tuo ryhmään oman asiantuntijuutensa. Hän ei kuitenkaan ole vastuussa ryhmäläisten sosiaalisesta kuntoutumisesta.

Kun ryhmänohjaaja on sosiaalisessa kuntoutuksessa eri työntekijä kuin yksilötyöstä vastaava, tiedonkulku yksilö- ja ryhmätoiminnan välillä on tärkeää. Sosiaalisen kuntoutuksen tiimin sosiaaliohjaaja ja ryhmänohjaaja tapaavat asiakkaan yhdessä ennen ryhmän alkua ja ryhmän päätteeksi. Ryhmänohjaaja kirjaa ryhmän aikana tietoa asiakastietojärjestelmään ja tekee sen pohjalta yhteenvedon ryhmän jälkeen, jota käsitellään yhteisellä tapaamisella sosiaaliohjaajan kanssa. Yhteenvedo on sosiaaliohjaajan käytettävissä sosiaalisen kuntoutuksen loppuarviointia varten.

Ryhmän suunnitteluun ja toteutukseen kannattaa ottaa mukaan asiakkaita ja/tai kokemusasiantuntijoita. Jotta ryhmätoimintoja voidaan kehittää, ryhmänohjaajat keräävät palautetta osallistujilta ja arvioivat yhdessä ryhmän toimintaa ja mahdollisia muutostarpeita seuraavissa ryhmissä.

Ryhmänohjaajan tueksi

Sosiaalisen kuntoutuksen ryhmissä voidaan hyödyntää monia eri menetelmiä, kuten lähiympäristön mahdollisuuksia, luontolähtöisiä, pelillisiä, toiminnallisia tai taidelähtöisiä menetelmiä, vertaistuellisia keskusteluja, asiantuntijavierailijoita, yhteisiä vierailukäyntejä, retkiä tai muita osallistujille mielekkäitä asioita. Lisää vinkkejä ryhmänohjaukseen löytyy TEP Sosiaalisen kuntoutuksen menetelmäpankista (*Tulossa Teamsiin*)

Käynnissä oleville TEP:in soskuryhmille on tarkoitus luoda tulevaisuudessa yhteinen reaaliaikainen digitaalinen ryhmätarjotin, jota sosiaalisen kuntoutuksen työntekijät voivat hyödyntää työssään, kun he etsivät asiakkaan kanssa sopivaa ryhmää.

Monialainen eri toimijoiden välinen yhteistyö

Sosiaalisen kuntoutuksen käytännön toteutuksessa korostuu moniammatillinen ja monialainen verkostomainen työskentelytapa. Verkostotyötä koordinoi asiakkaan omatyöntekijä yhteistyössä sosiaalisen kuntoutuksen työntekijän kanssa.

Monialainen työskentely edellyttää yhteistyötä omatyöntekijän kanssa koko kuntoutuksen prosessin ajan.

Monialaista tukea tarvitsevat eivät ole yksi yhtenäinen ryhmä, vaan palvelut ja tukitoimet on räätälöitävä yhteistyössä eri toimijoiden kanssa kunkin henkilön omanlaiseksi ja-näköiseksi poluksi. Työikäisellä asiakkaalla voi olla yhtäaikaaisesti monia erilaisia tuen tarpeita ja hän tarvitsee siksi useiden eri toimijoiden kuten perusterveydenhuollon, erikoissairaanhoidon, sosiaalitoimen, Kelan tai työelämäpalveluiden ja kolmannen sektorin järjestöjen palveluita.

Tehostetun yksilötyön ja ryhmätoiminnan ohella kuntoutuksen kokonaisuuteen yhdistetään tarvittaessa päihde- ja/tai mielenterveyskuntoutus sekä muut asiakkaan tarvitsemat sosiaali-, terveys- ja kuntoutuspalvelut sekä tukitoimet yli sektorirajojen (vrt. STM 2024, 70). Palveluja yhteen sovitettaessa on tärkeää huomioida, että sosiaalisella kuntoutuksella ei voida korvata toista palvelua tai muiden kuntoutuspalvelujen puutetta. Esimerkiksi asiakkaan akuutti päihdetilanne voi estää sosiaalisen kuntoutuksen aloittamisen.

Monitoimijasta yhteistyötä tehdään julkisen sektorin lisäksi yksityisen ja kolmannen sektorin toimijoiden sekä kansalaistoimijoiden kuten kokemusasiantuntijoiden kanssa palveluiden järjestämisessä ja kehittämisessä.

Yhdyspintoja ovat muut TEP:in työllistymistä edistävät palvelut, sosiaalipalvelut, terveyspalvelut, kuntoutuspalvelut, Kela ja kolmas sektori. Nuorten osalta yhdyspintoja ovat lisäksi oppilaitokset, nuorisotyö ja muut nuorten palvelut kuten Ohjaamot.

Sosiaalisessa kuntoutuksessa eri toimijoiden kanssa tehtävä yhteistyö tarjoaa monipuolisesti osallisuutta vahvistavia siteitä, tiloja sekä tilaisuuksia sosiaalisen kuntoutuksen ja kuntoutumisen toteutumiseksi. Verkostot muodostavat väyliä, josta sosiaalisen kuntoutuksen asiakkaat voivat hakeutua sosiaalisen kuntoutuksen palvelujen piiriin ja jonka kautta he siirtyvät sosiaalisen kuntoutuksen jälkeen eteenpäin.

Sosiaalisen kuntoutuksen saatavuus ja saavutettavuus

Sosiaalisen kuntoutuksen asiakkaat ovat haasteellisessa elämäntilanteessa, joten heidän kohdallaan tulee erityisesti kiinnittää huomiota palveluiden saatavuuteen heidän omassa elinympäristössään sekä niiden saavutettavuuteen.

Saatavuus: Palvelua on riittävästi tarjolla eri väestöryhmien tarpeisiin nähden koko Länsi-Uudenmaan alueella.

Saavutettavuus: Saavutettavuus tarkoittaa syrjimättömyyttä, jolloin fyysiset esteet tai kulttuuriset ja tiedolliset tai tietotekniset tekijät eivät saa rajoittaa palvelun saatavuutta (Haikola ym. 2020, 114). On olemassa institutionaalista, informatiivista, taloudellista ja fyysistä saavutettavuutta (Vanjusov 2022):

- *Institutionaalinen:* lainsäädäntö ja viranomaistoiminta eivät tuota tarpeettomia esteitä palveluun pääsulle. Tarvitaan riittävää taloudellista ja henkilöstön resurssointia, henkilökunnan ammattipätevyyttä ja oikea-aikaista palveluun ohjautumista. Asiakkaalla on oikeus omatyöntekijään. Palvelun maksuttomuus edistää palvelun käyttämistä. Palvelujen sosiaalisella turvallisuudella kuten kunnioittavalla ja yhdenvertaisella kohtaamisella sekä kielitietoisella työtöteellä huomioidaan esimerkiksi vähemmistöryhmiin kuuluvat asiakkaat, joilla voi olla epäluottamusta viranomaisiin.
- *Informatiivinen:* palveluista viestitään riittävästi, ymmärrettävästi, ja monikanavaisesti niin organisaation sisällä kuin yhteistyökumppaneille ja asiakkaille. Tiedon tulee olla helposti löydettävissä ja tarpeen mukaan käytetään tulkkauspalveluja. Sosiaalisessa kuntoutuksessa on myös tunnettava paikalliset palvelut.
- *Taloudellinen:* asiakkaan osallistumisen ja toimijuuden mahdollisuuksia tuetaan taloudellisin keinoin.
- *Fyysinen:* palvelut voidaan jalkauttaa mahdollisimman lähelle asiakkaiden elinympäristöä tai digitaalisilla palveluilla voidaan tuoda palvelut kaikkien saataville paikasta riippumatta. Ympäristön esteettömyydellä varmistetaan se, että esimerkiksi pyörätuolia käyttävät henkilöt pääsevät palveluun. (Mukaiillen Vanjusov 2022, THL 2023.)

Seuraavaksi kuvataan fyysisen saavutettavuuden mahdollisuuksia.

Liikkuva lähipalvelu

Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueella palveluja tarjotaan lähipalveluna koko alueella, vaikka palvelut sijoittuvat jatkossa suurempiin yksiköihin, keskitettyihin sote-keskuksiin (Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen tiedote 28.5.2024). Erityisesti maaseutualueilla, joissa etäisyydet ovat pitkiä, kylät kaukana toisistaan eikä paikallisliikennettä ole, tarvitaan liikkuvan työn ratkaisuja niin työntekijöiden kuin asiakkaiden liikkumisen tueksi.

Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen palvelustrategiassa liikkuvilla palveluilla tarkoitetaan laajasti sellaisia palveluratkaisuja, joissa palvelujen saavutettavuuden parantamiseksi hyvinvointialueen työntekijät toimivat varsinaisen toimipisteensä ulkopuolella. Liikkuvat lähipalvelut ovat palveluja, jotka tuodaan asiakkaiden arkiympäristöön tiettyinä aikana.

Liikkuvan työn ratkaisuja sosiaalisen kuntoutuksen tiimissä voivat olla esimerkiksi:

- Ammattilaisten jalkautuminen.
- Ammattilaisten siirtyminen tilapäisesti töihin toiseen toimipisteeseen lähemmäs asiakkaita, esimerkiksi sosiaalisen kuntoutuksen ryhmätoiminnassa.

Asiakkaiden liikkumisen mahdollistamisen keinoja:

- Kaupunkiympäristössä asiakkaan liikkumista on mahdollista tukea paikallisliikenteen käyttöön kannustamalla.
- Huomioidaan alueiden solmukohtat, joihin asiakkaat ja työntekijät pääsevät liikkumaan mahdollisimman sujuvasti.
- Jos on yhteisesti käytettävissä olevia työautoja esimerkiksi kuntouttavan työtoiminnan kanssa, asiakkaita on mahdollisuus ottaa kyytiin ja kuljettaa esimerkiksi pop up -ryhmätoimintaan.

Huomioitavaa liikkuvan työn kehittämisessä:

- Paikallisuuden merkitys asiakkaan elämässä ja arjen rakentamisessa: Asiakkaan oman elinympäristön ja paikallisten palveluiden tuntemus on tärkeää työntekijälle, sillä sosiaalisessa kuntoutuksessa työntekijä liikkuu usein asiakkaan luo, auttaa häntä tutustumaan lähialueeseen ja tukee vähitellen laajentamaan elinpiiriä.
- Sosiaalisessa kuntoutuksessa ei tehdä säännöllisesti kotikäyntejä. Jos on tarve kotikäynnille, mukaan otetaan asiakkaan omatyöntekijä tai muu työpari.
- Liikkuvan työn lisääntyessä sosiaalisen kuntoutuksen tiimissä rakennetaan yhteistyötä toiminnan ja tilojen osalta alueellisten toimijoiden kanssa ja nykyiset toimivat yhteistyökuviot säilytetään.
- Liikkuvassa työssä on tärkeää huomioida myös turvallisuusnäkökulma.

Etäkuntoutus

Etäpalveluita suunniteltaessa huomioidaan joustavuus. Sosiaalista kuntoutusta voidaan toteuttaa **hybridipalveluna**, jossa hyödynnetään asiakkaan tavoitteen mukaan etä- ja kasvokkaisia työskentelytapoja. Esimerkiksi puhelimitse ja Teamsin kautta tehtävä työ ovat etäpalvelua, jota sosiaalisessa kuntoutuksessa jo hyödynnetään läsnä ollen tehtävän työskentelyn rinnalla.

Etäkuntoutuksen ja digitaalisten palveluiden avulla voidaan tuoda kuntoutukseen monipuolisuutta ja vaihtelua. Niiden avulla voidaan tuottaa kuntoutuspalveluita maantieteellisesti laajalla alueella asiakkaan asuinpaikasta riippumatta.

Mitä on etäkuntoutus?

Etäkuntoutus on erilaisten etäteknologiaa (matkapuhelin, tietokone ml. tablettitietokoneet, puhelimen ja tietokoneen yhteiskäyttö) hyödyntävien sovellusten tavoitteellista käyttöä kuntoutuksessa (Kela 2016 & 2023). Etäpalvelu ei ole itsehoitoa, vaan se on yksi työtapo sosiaalisessa kuntoutuksessa.

Etäkuntoutus on ammattilaisen ohjaamaa ja seuraamaa ja sillä on selkeä tavoite sekä alku ja loppu, kuten muullakin kuntoutuksella. Etäkuntoutuksesta tehdään päätös yhdessä asiakkaan kanssa. Se kirjataan osaksi kuntoutujan asiakassuunnitelmaa, johon etäkuntoutuksen sisältö ja yhteydenpitotavat avataan.

Sosiaalinen kuntoutus perustuu aina asiakkaan toimintakyvyn ja kuntoutustarpeen kokonaisvaltaiseen selvittämiseen ja etäkuntoutusmuoto valitaan sekä sisällöt suunnitellaan asiakkaan toiveiden, tarpeiden ja tavoitteiden mukaan. Etäkuntoutusta arvioidaan ja arviointia voi tehdä myös etänä.

Etäkuntoutusta voidaan toteuttaa **yksilö-, tai ryhmämuotoisena**. Lisäksi etäkuntoutus jaetaan reaaliaikaisiin ja ajasta riippumattomiin menetelmiin sekä sekamalleihin, joissa yhdistetään reaaliaikaisia ja ajasta riippumattomia menetelmiä sekä mahdollisesti myös kasvokkaista kuntoutusta. Menetelmiä käytetään asiakkaan tilanteesta, tavoitteesta ja tarpeista riippuen. Usein on tärkeää tutustua kasvotusten asiakkaaseen ennen etäkuntoutuksen alkamista.

- **Reaaliaikainen etäkuntoutus** tarkoittaa sitä, että kuntoutuja ja palveluntuottaja ovat reaaliajassa yhteydessä toisiinsa etäteknologiaa hyödyntävien sovelluksien avulla. Kyseessä voi olla esimerkiksi kuntoutujan ohjaus, arviointi, kuntoutustapaaminen tai kuntoutumisen seuranta puhelimen tai videoyhteyden tai internetin välityksellä.
- **Ajasta riippumattomilla menetelmillä** tarkoitetaan ammattilaisen suosittelemaa kuntoutusta, jonka asiakas toteuttaa omatoimisesti etäteknologian, esimerkiksi sähköpostin, ääni- ja videonauhoitusten, verkkomateriaalien sekä tietokoneharjoitusohjelmien avulla. (Kela 2016 & 2023.)

Kenelle etäkuntoutusta?

Osalle nuorista aikuisista etätyöskentely sopii jopa paremmin ja uudenlaiset tavat palvella voivat madaltaa kynnystä saada palvelua. Etäkuntoutus palvelee myös silloin, kun asiakkaalla on sosiaalisten tilanteiden pelkoa tai vaikka liikkumisrajoitteita. Se mahdollistaa kuntoutuksen tuomisen asiakkaan arkeen ja myös läheisten osallistumisen kuntoutukseen. (Hytti 2020.) Aina etämuoto ei liity asiakkaan vaikeuteen poistua kotoa, vaan voi sopia asiakkaan elämäntilanteeseen paremmin.

Etäpalveluita kehitettäessä on huomioitava, että kaikille asiakkaille digipalvelut eivät sovi, vaan on myös heitä, jotka hyötyvät enemmän kasvokkaisesta palvelusta (Hytti 2020, 21).

Huomioitavia asioita etäkuntoutuksen järjestämisessä

- Etä- ja hybridipalvelun tulee lähteä asiakkaan tarpeesta.
- Kun tehdään etäkuntoutusta, on tärkeä tuntee asiakas hyvin. Suositus on, että aluksi tavataan läsnäollen.
- Asiakkaalle varataan aina tarvittaessa mahdollisuus henkilökohtaiseen tapaamiseen etäpalvelun rinnalla.
- Työntekijällä on asianmukaiset tilat, laitteet ja yhteydet sekä tarpeen mukainen koulutus.
- Asiakastietojen välitykseen ja tallennukseen käytettävät tietojärjestelmät täyttävät salassapitoa, tietosuojaa sekä tietoturvaa koskevien säännösten vaatimukset. Vastuu on palvelujen antajalla.
- Asiakas tunnustetaan luotettavalla menetelmällä.
- Huomioidaan asiakkaan tietoturva: kun asiakas jakaa henkilökohtaisia asioita, onko hänellä rauhallinen paikka jutella? Onko taustalla muita henkilöitä?
- On tärkeä huomioida, voiko etänä työskentely esimerkiksi peittää joitakin asiakkaan haasteita tai antaa virheellisen kuvan asiakkaan toimintakyvystä.
- Etäpalvelusta laaditaan asiakastyön kirjaukset.
- Etäpalvelu noudattaa sosiaalityön arvoja ja etiikkaa.
- Suunniteltaessa etä/hybridikuntoutusta, kannattaa kysyä vinkkiä asiakkailta/kokemusasiantuntijoilta.
(Hytti 2020, 6–8 ja sosiaalisen kuntoutuksen kehittämisryhmä 2023–2024.)

Lue lisää etäkuntoutuksesta TEP sosiaalisen kuntoutuksen menetelmäpankista
(*Tulossa Teamsiin*)

Digitaitojen tuki osana sosiaalista kuntoutusta

Digitaalisen palvelun mahdollisia haasteet liittyvät asiakkaan puutteelliseen kykyyn käyttää laitteita, asenteisiin ja epäilevään suhtautumiseen, heikkoon taloudelliseen tilanteeseen hankkia laitteita, yhteysongelmiin tai sähköisen tunnistautumisen haasteisiin (Hytti 2020).

Digitaalisuus voi lisätä syrjäytymisen riskiä heidän kohdallansa, jotka eivät pysty sähköisiä palveluja käyttämään. Myös työntekijät tarvitsevat riittävän perehdytyksen ja osaamisen ylläpitoa esimerkiksi digitaaliseen vuorovaikutukseen, tietoturvatietoihin ja erilaisiin teknologisiin mahdollisuuksiin. (Vehko ym. 2021, 258–259, 263; Hytti 2020.) Sosiaalityön etiikan mukaista on myös huolehtia digisyrjäytymisen vähentämisestä ja auttaa digipalveluista hyötyviä sen pariin. (vrt. Granholm 2016; Kivistö 2017.)

Digituen antaminen on osa sosiaalisen kuntoutuksen työskentelyä, sillä perusdigitaidot ovat osa osallisuutta ja välttämättömiä lähes kaikissa palveluissa. Esimerkiksi sosiaalisen kuntoutuksen ryhmätoiminnassa digitaitoja voidaan harjoitella yhdessä. Tutun työntekijän kanssa on usein helpompi harjoitella digitaitoja. On tärkeää, että työntekijä huomioi, että asiakkaan digitaitojen kehittyminen voi vaatia runsaasti aikaa. On tärkeää huomioida, että osalla sosiaalisen kuntoutuksen asiakkaista ei ole älylaitteita tai heillä ei ole halua tai kykyä käyttää niitä.

Sosiaalisen kuntoutuksen laatu ja vaikuttavuus

Kuvaamme käsikirjassa yhtenäisiä toimintatapoja sosiaalisen kuntoutuksen laadun varmistamiseksi ja vaikuttavuuden osoittamiseksi.

Asiakasprosessi

Palveluun ohjautuminen: Sosiaaliseen kuntoutukseen ohjaututaan Työllistymistä edistävien palveluiden sosiaaliohjaajan tai sosiaalityöntekijän tekemän palvelutarpeen arvioinnin kautta. Sosiaalinen kuntoutus voidaan kirjata palveluksi myös aktivointisuunnitelmaan tai monialaiseen suunnitelmaan. Näihin dokumentteihin kirjattaessa huomioitava, että sosiaalinen kuntoutus ei ole velvoittava palvelu, joten sen keskeyttämisestä ei voi koitua asiakkaalle työttömyysetuuden menettämistä.

Asiakasohjauksen tueksi on laadittu TEP:in yhteinen sosiaalisen kuntoutuksen esite (liite 2) sekä käsikirja. Myös yhteistyö sosiaalisen kuntoutuksen tiimin kanssa vahvistaa sosiaalisesta kuntoutuksesta hyötyvän asiakkaan tunnistamista.

Viestintä & yhteistyö: Sosiaalisen kuntoutuksen palvelukuvaus ja yhteystiedot ovat Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen verkkosivuilla. Muut viestintäkanavat ja foorumit suunnitellaan asiakastarpeiden mukaisesti, esimerkiksi nuorten ja vieraskielisten asiakkaiden kohdalla voidaan painottaa heille toimivia viestintäkanavia.

Sosiaalisen kuntoutuksen tiimi rakentaa yhteistyötä myös muiden palvelujen ja toimijoiden, kuten kolmannen sektorin, kanssa.

Laadukas prosessi: Sosiaalisen kuntoutuksen prosessissa huomioidaan THL:n suositus työikäisten sosiaalisen kuntoutuksen järjestämisen laatuksikriteereiksi. Keskeistä on asiakkaalle tehty palvelutarpeen arviointi sekä konkreettisia toimenpiteitä sisältävä palvelun toteuttamissuunnitelma ja konkreettiset tavoitteet. Palvelu suunnitellaan, toteutetaan ja arvioidaan yhdessä asiakkaan kanssa ja palvelu räätälöidään asiakkaan tarpeita vastaavaksi.

Tavoitteita arvioidaan säännöllisin väliajoin yhdessä asiakkaan, TEP:in omatyöntekijän ja sosiaalisen kuntoutuksen sosiaaliohjaajan sekä tarvittavan verkoston kanssa. Lopussa palvelusta tehdään asiakkaan kanssa yhdessä loppuarviointi.

Dokumentointi: Sosiaalisen kuntoutuksen yksilö- ja ryhmätyöskentely kirjataan ja tilastoidaan asiakaskohtaisesti asiakastietojärjestelmään. Tarkoituksena on ottaa myöhemmin käyttöön palvelun toteuttamissuunnitelma sekä sosiaalisen kuntoutuksen loppuarviointia varten sosiaalihuollon yhteenvetolomake.

Palvelun järjestäminen

Osaava henkilöstö: Sosiaalinen kuntoutus on sosiaalialan ammattihenkilön toteuttamaa ja henkilökunta on ammattitaitoista. Henkilöstöä kannustetaan kouluttautumaan ja siten ylläpitämään osaamistaan.

Asiakastarpeiden mukainen palvelu: Osana päivittäisjohtamista ja sosiaalisen kuntoutuksen tiimin työskentelyä tarkastellaan asiakaskohderyhmiä ja arvioidaan vastaako palvelu asiakkaiden tuen tarpeisiin. Ketterillä kokeiluilla ja

asiakaskokemustiedon avulla pyritään kehittämään asiakkaiden tarpeisiin vastaavia palveluita. Sosiaalisen kuntoutuksen tiimissä arviointietoa käydään säännöllisesti läpi ja kehitetään palvelua sen pohjalta. Työskentelyssä pyritään ottamaan käyttöön myös tutkimusperustaisia menetelmiä.

Palvelun arviointi

Asiakaspalautetta kerätään yhdenmukaisella tavalla: Asiakaspalautetta kerätään asiakasprosessin lopussa THL:n kansallisen asiakaspalautemittariston pohjalta tehdyn palautekyselyn avulla. Kysely mittaa asiakastyytyväisyyttä, sitoutuneisuutta palveluun, todennäköisyyttä suositella palvelua muille asiakkaille sekä asiakkaan saamaa hyötyä. Asiakaskysely on anonyymi palautteenantotapa. Tavoitteena on, että asiakkaat vastaavat kyselyyn sähköisesti. Asiakkaalla on mahdollisuus vastata kyselyyn paperilla, jolloin vastaus toimitetaan suljetussa kirjekuoressa palautteita käsittelevälle henkilölle. Asiakaskokemustietoa hyödynnetään palvelun kehittämisessä sekä johtamisen tukena.

Ryhmämuotoisten toimintojen arviointi: Ryhmänohjaajat keräävät asiakkailta palautetta palautelomakkeen ja keskustelun avulla sekä arvioivat ryhmän päätteeksi ryhmätoimintaa. Tällöin ryhmätyömenetelmiä pystytään kehittämään asiakaslähtöisiksi.

Arviointivälineet ja mittarit: Tavoitteena on, että jatkossa sosiaalisen kuntoutuksen asiakastyön vaikuttavuutta mitataan mittarilla, jonka asiakas täyttää sosiaalisen kuntoutuksen jakson alussa ja puolen vuoden välein sekä palvelun päättyessä. Mittarit muodostuvat ajan kanssa tiedolla johtamisen tarpeesta, asiakastietojärjestelmien käyttöönoton myötä.

Asiakkaan itsearviointi: Tarkoituksena on ottaa tulevaisuudessa käyttöön itsearviointimittari. Arvioinnissa keskeistä on se, että mittaamisen on annettava asiakkaalle itselleen uutta näkökulmaa omaan tilanteeseensa, eikä se saa ainakaan lannistaa asiakasta. Olennaista arvioinnissa on asiakkaan olemassa olevien vahvuuksien ja voimavarojen sekä tuen tarpeiden tunnistaminen. Niitä voidaan hyödyntää tavoitteen asettelussa, niiden tarkentamisessa sekä muutoin asiakastyöskentelyssä. Arviointi ja mittaaminen palvelevat asiakkaan omaa tilanteen hahmotusta, muutosvalmiutta ja kuntoutumisen aikana tapahtuneita muutoksia.

Toimintamallin käyttöönoton arviointi: Palvelusta on tehty nykytilakysely keväällä 2023. Tavoitteena on toteuttaa käyttöönoton arviointikysely tulevina vuosina.

Seurattavat tiedot palvelun toteutumisesta ja sen vaikutuksista:

Tällä hetkellä seurataan sosiaalisen kuntoutuksen osalta:

- sosiaalisen kuntoutuksen asiakasmäärää yksilötyössä ja ryhmätoiminnassa
- sosiaalisen kuntoutuksen päättymissyitä

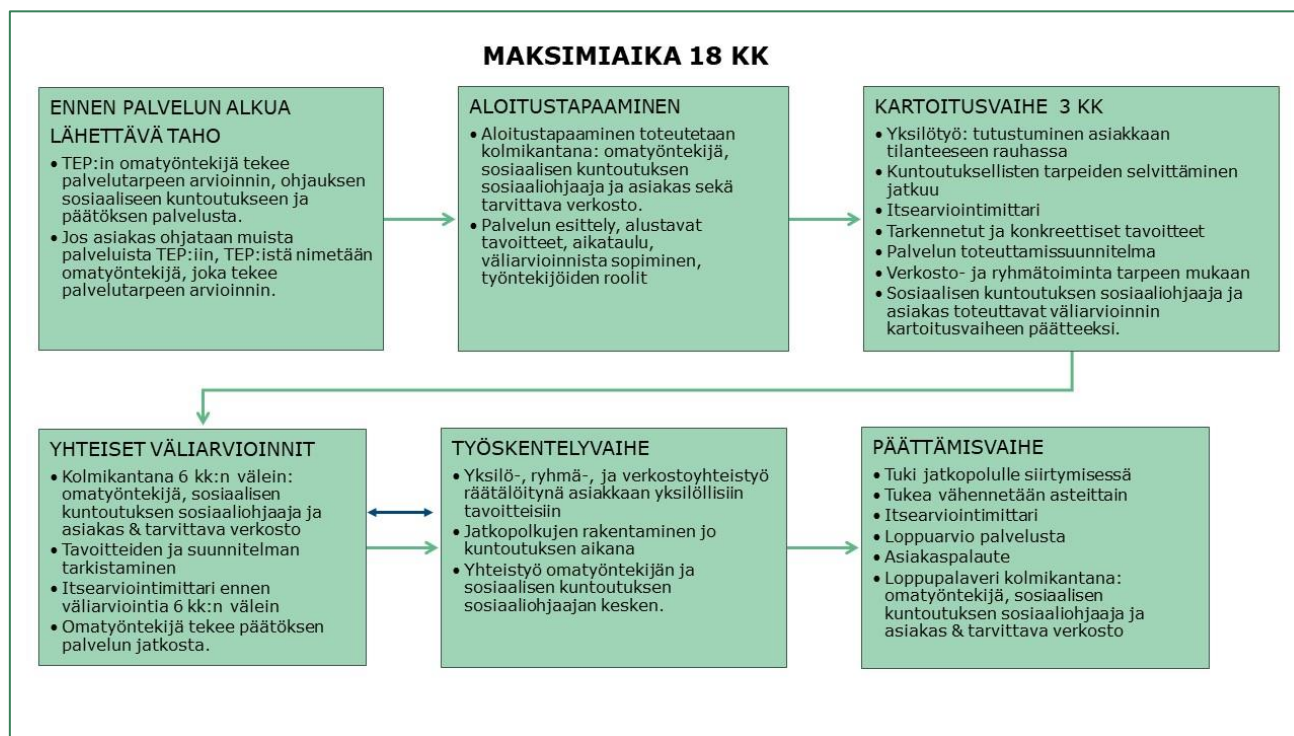
Sosiaalisen kuntoutuksen tiimissä voidaan alkaa kerätä toiminnan kehittämisen kannalta hyödyllistä tietoa palvelun vaikutuksista ja hyödyistä.

PALVELUN TOTEUTTAMINEN

Sosiaalisen kuntoutuksen prosessi – miten edetään?

Sosiaalisen kuntoutuksen prosessi alkaa palvelutarpeen arvioinnilla, jossa TEP:in omatyöntekijä aloittaa selvittämään asiakkaan kuntoutustarpeita ja hahmottaa asiakkaan kanssa alustavan tavoitteen sosiaaliselle kuntoutukselle. Kuviossa (3) on esitetty Työllistymistä edistävien palvelujen sosiaalisen kuntoutuksen prosessi. Seuraavaksi kuvaamme sosiaalisen kuntoutuksen prosessin vaihe vaiheelta.

Kuvio 3 Sosiaalisen kuntoutuksen prosessi

Ennen palvelun alkua

Sosiaalisen kuntoutuksen tarve voi nousta esiin eri palveluissa, läheisen taholla tai asiakas voi itse hakeutua palvelun piiriin. Yhteydenotto tehdään SHL (35 §) - ilmoituksena, jonka jälkeen palvelutarve arvioidaan Työllistymistä edistävissä palveluissa suunnitelmallisen työn tiimissä. Toisen palvelun työntekijä ei voi ohjata asiakasta tai asiakas ei voi suoraan aloittaa sosiaalisessa kuntoutuksessa ilman, että hänen palvelutarpeensa on arvioitu TEP:issä.

Palvelutarpeen arviointi voidaan tehdä myös osana aktivointisuunnitelmaa tai monialaista suunnitelmaa, jossa on mukana TEP:in omatyöntekijä, jolloin erillistä SHL-ilmoitusta ei tarvita. Tällöin sosiaalinen kuntoutus merkitään palveluksi kyseisiin suunnitelmiin. On tärkeää huomioida, että sosiaalinen kuntoutus ei ole velvoittava palvelu, jonka vuoksi sen keskeyttämisestä ei voi tulla asiakkaalle etuuden katkeamista.

Asiakkaalle nimetään omatyöntekijäksi TEP:n sosiaaliohjaaja tai sosiaalityöntekijä. Sosiaalityöntekijä vastaa erityisen tuen tarpeessa olevien asiakkaiden prosessista. TEP:in omatyöntekijä tekee palvelutarpeen arvion (SHL 36 §) tai päivitetyn asiakassuunnitelman (SHL 39§) pohjalta ohjauksen sosiaaliseen kuntoutukseen. Asiakkaan kuntoutuksen tarvetta on hyödyllistä selvittää tarpeen mukaan monialaisesti.

Omatyöntekijä, miten voit esitellä sosiaalista kuntoutusta?

- Kun kerrot asiakkaallesi sosiaalisesta kuntoutuksesta, hyödynnä sosiaalisen kuntoutuksen käsikirjaa ja esitettä (liite 2).
- Jos pohdit asiakkaallesi sosiaalista kuntoutusta, voit aina kysyä lisää sosku-tiimiltä.

PTA-vaihe: Omatyöntekijä (TEP)

- Tunnistaa palvelutarpeen arvion pohjalta asiakkaan voimavaroja ja tuen tarpeita.
- Pohtii, mitä palveluja asiakkaalle on tarjolla TEP:issä ja missä asioissa on järkevää tehdä yhteistyötä muiden palvelujen kanssa monialaisesti.
- Asiakkaan motivaatiota voi joutua herättelemään, jos asiakkaalla on palveluväsymystä ja näköalattomuus tuottaa vaikeutta motivoitua muutokseen, vaikka itse haluaisikin tilanteen muuttuvan.
- Aloittaa hahmottelemaan alustavan tavoitteen sosiaaliselle kuntoutukselle yhdessä asiakkaan kanssa ja kirjaa tavoitteen PTA:han. Tavoitetta tarkennetaan sosiaalisen kuntoutuksen aikana.
- Jos asiakas ohjataan sosiaaliseen kuntoutukseen aktivointitapaamisella tehdyn PTA:n kautta, omatyöntekijä huolehtii, että tavoite kirjataan myös aktivointisuunnitelmaan/monialaiseen työllistämissuunnitelmaan.
- Huolehtii prosessin aikana, että asiakkaan verkosto toimii yhdessä asiakkaan tarpeiden suuntaisesti.
- Alussa asiakkaan toimintakyky ja palvelutarpeet voivat olla epämääräisiä. Tällöin kuntoutustarpeen selvittelyä jatketaan sosiaalisessa kuntoutuksessa.

Vinkkejä kuntoutustarpeen selvittämiseen omatyöntekijälle PTA-vaiheessa

- Miten asiakas itse näkee, että sosiaalinen kuntoutus hyödyttäisi häntä?
- Mihin asiakas toivoo muutosta omassa elämässään? Minkälaisia tulevaisuuden toiveita asiakkaalla on?
- Onko sosiaalinen kuntoutus ensisijainen palvelu vai ovatko TEP:in muut palvelut tai muut kuntoutuspalvelut sopivampia asiakkaan tilanteeseen (terveydenhuolto, Kelan kuntoutus)?
- Jos asiakkaalla on terveydellisiä haasteita, onko hänellä tarvittava hoitokontakti perusterveydenhuoltoon, psykiatrian polille tai MTP-palveluihin? Minkälaista tukea hän saa sieltä?
- Mistä asiakkaan arki koostuu ja minkälainen hänen toimintakykynsä on?
- Onko asiakas valmis säännölliseen työskentelyyn sosiaalisen kuntoutuksen työntekijän kanssa?

Sosiaalisen kuntoutuksen päätös ja matkakorvaus

TEP:in omatyöntekijä tekee sosiaalisen kuntoutuksen päätökset (liite 3). Päätökset tehdään kuudeksi kuukaudeksi kerrallaan.

Sosiaalisen kuntoutuksen palvelun ajalta asiakkaalle maksetaan matkakulut edullisimman matkustustavan mukaisesti.

- Päätöksentekijä kirjaa päätöspohjaan matkakulut.
- Esimerkiksi *”Sosiaalisen kuntoutukseen osallistumisen ajalta sinulle maksetaan tilillesi kuukausittain sisäinen matkalippu XX, XX € tai oman auton käyttökustannuksista XX, XX €*
- Matkakorvaus tulee olla maksussa asiakkaan tilille ennen tapaamisten alkua, jotta korvaus on tosiasiallisesti käytössä asiakkaalla kuntoutusmatkoihin.

Aloitustapaaminen

Kun omatyöntekijä on laatinut asiakkaan kanssa PTA:n ja tehnyt ohjauksen sosiaaliseen kuntoutukseen, sovitaan yhteinen aloitustapaaminen mahdollisimman pian. Yhteisessä aloitustapaamisessa asiakas, TEP:in omatyöntekijä ja sosiaalisen kuntoutuksen sosiaaliohjaaja tapaavat ja luovat pohjan yhteiselle työskentelylle. Mikäli mahdollista, aloitustapaamiselle kannattaa kutsua mukaan myös asiakkaan verkostoa, jolloin voidaan tehdä monialainen suunnitelma.

Omatyöntekijä kutsuu osallistujat koolle ja alustaa, miksi he ovat asiakkaan kanssa pohtineet sosiaalista kuntoutusta ja minkälainen tavoite asiakkaalla on kuntoutumiselle. Sosiaalisen kuntoutuksen sosiaaliohjaaja sanoittaa asiakkaalle tarkemmin sosiaalisen kuntoutuksen palvelua ja sen rakennetta: kartoitusjaksoa, työskentelyvaihetta ja päätösvaihetta. Hän kertoo palvelun tavoitteellisuudesta ja työskentelyn erilaisista toteutusmahdollisuuksista.

Yhdessä kartoitetaan, minkälaisia odotuksia asiakkaalla on sosiaaliselle kuntoutukselle ja minkälaista muutosta hän toivoisi elämäänsä. Tapaamisella käydään läpi sitä, millaisia palveluja on ollut aiemmin ja minkälaista hyötyä niistä on ollut. Jos asiakas ei itse osaa kertoa, millaisia arviointeja ja suunnitelmia on aikaisemmin tehty, omatyöntekijä voi pyytää asiakkaalta luvan tietojen vaihtoon, jolloin saadaan tärkeää tietoa aikaisemmista kuntoutussuunnitelmista. Jos asiakas on valmis aloittamaan palvelun, sosiaalisen kuntoutuksen sosiaaliohjaaja sopii asiakkaan kanssa, milloin sosiaalisen kuntoutuksen työskentely aloitetaan.

Vinkejä yhteiseen aloitustapaamiseen

- Aloitustapaaminen on usein asiakkaalle hyvin jännittävä tilanne.
- Luodaan turvallinen tila, jossa asiakas voi esittää näkemyksensä rennossa ilmapiirissä ja kuvata omia tavoitteitaan, vaikka ne olisivat erilaisia kuin työntekijän näkemykset tavoitteista.
- Kuunnellaan asiakasta ja kysytään kiinnostuksen kohteista ja vahvuuksista.
- Puhutaan asiakkaan kielellä ja vältetään lyhenteitä (kuten TEP, sosku, KUTY).
- Keskustellaan asiakkaan luvalla oleellisista terveystiedoista, jotka vaikuttavat sosiaalisen kuntoutuksen toteuttamiseen.
- Käydään läpi asiakkaan tiedossa olevia toimeentulotuen tarpeita kuntoutumisen tueksi.
- Käydään rauhassa läpi työntekijöiden ja asiakkaan roolit ja työnjako palvelun aikana sekä se, missä asioissa asiakas on keneenkin yhteydessä.
- Sovitaan yhteydenpidosta ja yhteistyöstä palvelun aikana ja siitä, miten verkostoa kootaan tai miten sen kanssa työskennellään.
- Aloitustapaamisella kannattaa sopia yhteinen väliarviointitapaaminen kalenteriin.
- Jos asiakas haluaa jäädä miettimään palvelun aloitusta, annetaan hänelle aikaa miettiä. Asiakkaalla on myös mahdollisuus valita, että hän ei halua aloittaa sosiaalisessa kuntoutuksessa.

Kartoitusvaihe

Kartoitusvaiheen aikana sosiaalisessa kuntoutuksessa aletaan muodostaa tarkempaa kuvaa asiakkaan tilanteesta, tavoitteista ja siitä, mitä asiakas toivoo jaksolta ja minkälaiset hänen voimavaransa ovat jakson alkaessa.

Sosiaaliohjaaja ja asiakas suunnittelevat jakson sisältöä ja keinoja yhdessä. Tarpeen mukaan he täsmentävät tuen tarvetta ja jatkavat kuntoutustarpeiden selvittämistä. Yhteistyösuhteen ja luottamuksen rakentaminen vie aikaa. Asiakasta tavataan hänelle sopivan tuen tarpeen mukaisesti: tapaamiset ovat tiiviimmillään kerran viikossa. Alkuvaiheen työskentelyn aikana sosiaalisen kuntoutuksen sosiaaliohjaaja tekee sosiaalisen kuntoutuksen palvelun toteuttamissuunnitelman.

Vinkkejä kartoitusvaiheeseen

- Tarkennetaan ja pilkotaan asiakkaan tavoitteita pienemmiksi osatavoitteiksi. Hyvä tavoite on pieni ja konkreettinen.
- Keskustellaan asiakkaan omasta roolista muutoksen aikaansaamiseksi.
- Aloitetaan työskentely asiakkaan tavoitteiden mukaisesti.
- Tuetaan tarpeen mukaan asiakkaan sitoutumista palveluun.
- Käytetään apuna itsearviointimittaria selvitetessä tarkemmin asiakkaan kuntoutuksen tarvetta. Itsearviointi auttaa asiakasta hahmottamaan omaa tilannetta ja tavoitteita.
- Kysytään asiakkaan aikaisempia kuntoutuspalveluita ja niiden hyötyjä.
- Räätelöidään jakson sisältöä ja keinoja yhdessä asiakkaan kanssa.
- Hyödynnetään asiakkaan tilanteeseen sopivia ja itseilmaisua tukevia menetelmiä sekä työkaluja.
- "Ruokitetaan" asiakkaan toiveita ja unelmia.
- Jos kartoitusvaiheessa ilmenee, että sosiaalinen kuntoutus ei ole asiakkaalle oikea-aikainen palvelu, palvelu keskeytetään yhteistyössä omatyöntekijän kanssa.

Sosiaalisen kuntoutuksen väliarviointi (3 kk)

Ensimmäinen väliarviointi pidetään kolmen kuukauden päästä sosiaalisen kuntoutuksen aloituksesta sosiaalisen kuntoutuksen sosiaaliohjaajan ja asiakkaan kesken. Väliarvioinnissa pysähdytään keskustelemaan ja arvioimaan yhdessä, miten jakson tavoitteet ovat toteutuneet, ovatko asiakkaan tavoitteet muuttuneet ja miten asiakas on kokenut työskentelyn. Omatyöntekijä saa tiedon väliarvioinnin sisällöstä asiakastietojärjestelmästä.

Yhteiset väliarvioinnit (6 kk)

Sosiaalisen kuntoutuksen palvelua arvioidaan säännöllisesti omatyöntekijän ja sosiaalisen kuntoutuksen sosiaaliohjaajan kesken. TEP:in omatyöntekijä kutsuu kolmikantatapaamisen sekä tarvittavan verkoston koolle kuuden kuukauden välein yhteiseen väliarviointitapaamiseen. Väliarviointitapaamisissa omatyöntekijä, asiakas ja sosiaalisen kuntoutuksen sosiaaliohjaaja sekä tarpeen mukainen verkosto arvioivat jaksoa sekä sosiaalisen kuntoutuksen jatkon tarvetta.

Väliarvioinneissa tehdään näkyväksi asiakkaan kuntoutumisen edistymistä ja sanoitetaan positiivisia muutoksia ja tavoitteissa etenemistä. Asiakkaan osallisuutta tukee se, että hän voi vaikuttaa palvelun arviointiin ja jatkon suunnitteluun. Väliarvioinnissa voidaan myös purkaa mahdollisia jumitilanteita, jos esimerkiksi palvelu ei etene.

Vinkejä väliarviointiin

- Asiakas arvioi itse tähänastista työskentelyä. Onko hänellä toiveita jatkotyöskentelyn osalta?
- Arvioidaan yhdessä tavoitteiden toteutumista ja tarvittaessa täsmennetään ja muutetaan tavoitteita.
- Sovitaan palvelun jatkamisesta, jos asiakas hyötyy siitä ja tarvittaessa päivitetään palvelun toteuttamissuunnitelma.
- Omatyöntekijä tekee jatkopäätöksen.
- Asiakas täyttää saman itsearviointimittarin (*ei vielä käytössä*), kuin palvelun alussa ja käsitellään mittarin tuloksia yhdessä. Mittari auttaa tuomaan esiin asiakkaan oman tulkinnan tilanteestaan sekä voi konkretisoida tapahtunutta muutosta ja motivoida eteenpäin.
- Mikäli mahdollista, käydään läpi asiakkaan tiedossa olevia toimeentulotuen tarpeita kuntoutumisen tueksi.
- Väliarvioinnissa on huomioitava myös se, miten suunnitelman päivittäminen linkittyy aktivointisuunnitelman/monialaisen suunnitelman päivittämiseen, jotta kaikki ovat samansuuntaisia ja kaikki olennaiset tahot tietävät missä mennään.

Työskentelyvaihe

Työskentelyvaiheessa sosiaalisen kuntoutuksen sosiaaliohjaaja tukee asiakasta tavoitteiden saavuttamisessa yksilö- ja ryhmätyöskentelyn keinoin. Keskiössä on luottamuksellinen ja dialoginen vuorovaikutus.

Vinkejä työskentelyvaiheeseen

- Annetaan asiakkaalle mahdollisuus kokeilla eri vaihtoehtoja.
- Räätelöidään palvelua asiakkaan tavoitteisiin sopivaksi.
- Hyödynnetään erilaisia sosiaalisen kuntoutuksen menetelmiä sekä välitehtäviä tapaamisten välillä.
- Pyritään tunnistamaan ja vahvistamaan asiakkaan omia voimavaroja. Mistä asiakas unelmoi?
- Tuetaan asiakkaan sosiaalisia suhteita ja sosiaalisia taitoja ja elinympäristön laajentamista.
- Motivoidaan asiakasta häntä kiinnostaviin toimintoihin.
- Työskennellään yhteistyössä omatyöntekijän kanssa ja autetaan asiakasta hakeutumaan hänelle tarpeellisiin palveluihin ja toimintaan.
- Madalletaan kynnyksiä osallistua ja lähdetään asiakkaan kanssa tutustumaan häntä kiinnostavaan toimintaan.
- Työskennellään valmentavalla työotteella. Tehdään asiakkaalle näkyväksi tavoitteissa etenemistä.
- Hyödynnetään Hyte-palveluja asiakkaan kuntoutumisen tukena.
- Suunnitellaan jatkopolkuja ja huomioidaan myös asiakkaan läheisverkosto.

Päätämismvaihe ja siirtymän tukeminen

Sosiaalisen kuntoutuksen sosiaaliohjaaja ja asiakas valmistelevat kuntoutusjakson päättämistä yhdessä. He vähentävät tukea asteittain ja sosiaalisen kuntoutuksen sosiaaliohjaaja seuraa, miten asiakkaan tilanne etenee vähemmällä tuella.

Päätösvaiheessa sosiaaliohjaaja tukee asiakasta siirtymisessä yhdessä suunnitellulle jatkopolulle, joka tukee asiakkaan tavoitteita ja on hänelle tarkoituksenmukainen. Yhdessä sosiaalisen kuntoutuksen sosiaaliohjaajan kanssa voidaan esimerkiksi käydä tutustumassa paikan päällä. Asiakkaan hyväksi kokeman kuntoutuspolun myötä asiakas on usein motivoitunut jatkopolulle.

Kun asiakas on sitoutunut sosiaalisen kuntoutuksen työskentelyyn ja pitkäaikaiseen työntekijään, siirtymätilanne voi kuitenkin olla haastava ja edellyttää tukea. Asiakkaan siirtymässä voi auttaa se, että siirtymä tehdään saattaen vaihtoen ja pidetään siirtopalaveri omatyöntekijän ja uuden tahon kanssa yhdessä.

Sosiaalisen kuntoutuksen loppuvaiheen tapaamisilla

- Toistetaan itsearviointimittari ja vertaillaan asiakkaan kanssa tilannetta palvelun alkuun ja eri vaiheisiin.
- Laaditaan asiakkaan kanssa loppuarviointi, jossa kannustetaan asiakasta arvioimaan ja sanoittamaan myös itse omaa kuntoutumistaan.
- Saadaan loppuarviointia varten sosiaalisen kuntoutuksen ryhmänohjaajalta yhteenveto asiakkaan osallistumisesta ryhmätoimintaan.
- Pyydetään asiakasta täyttämään palautelomake.

Loppupalaveri

Kun sosiaalisen kuntoutuksen jakso päättyy, omatyöntekijä, sosiaalisen kuntoutuksen sosiaaliohjaaja ja asiakas tapaavat kolmikantana & tarvittavan verkoston kanssa yhteisessä loppupalaverissa. Siinä he arvioivat kuntoutusjaksoa ja suunnitelmaa jatkopolulle. Tapaamisessa on hyvä varata aikaa kiireettömälle keskustelulle ja jatkosuunnitelman läpikäymiselle.

Yhteisessä loppupalaverissa

- Tehdään näkyväksi asiakkaan edistyminen ja tavoitteiden saavuttaminen. Tuodaan onnistumisia esiin myös tavoitteiden ulkopuolelta.
- Käydään yhdessä läpi itsearviointimittarin tuloksia ja tarkastellaan sen avulla asiakkaan tilanteen kehittymistä vertaamalla aiempaan/aiempiin mittauksiin.
- Keskustellaan asiakkaan jatkosuunnitelmasta, jota on työstetty sosiaalisen kuntoutuksen loppuarvioinnissa.
- Varmistetaan, että asiakas tietää, keneen hän voi ottaa yhteyttä jatkossa.

Loppupalaverin jälkeen omatyöntekijä huomioi aktivointisuunnitelmat/monialaiset suunnitelmat, jotta kaikki asiakkaan verkostossa ovat ajan tasalla. Asiakkuuden suunnittelu jätetään auki, jos asiakkuus jatkuu TEP:ssä. Mikäli asiakkaan palveluntarve TEP:issä päättyy kokonaan, omatyöntekijä varmistaa, että sosiaalisen kuntoutuksen loppuarviointidokumentti on valmis ennen palvelun sulkemista ja päättää sosiaalisen kuntoutuksen palvelun vasta sen jälkeen. Sulkiessaan palvelun omatyöntekijä tilastoi sosiaalisen kuntoutuksen jatkopulun.

Palvelun keskeytyminen

Joskus sosiaalinen kuntoutus päättyy suunnittelematta, sillä osa asiakkaista ei pysty sitoutumaan palveluun tai asiakkaan elämässä syntyy kriisitilanne, jonka takia asiakas ei pysty jatkamaan palvelussa. Asiakkaille voidaan hakea sosiaalista kuntoutusta myöhemmin uudestaan, kun palvelu on oikea-aikaista.

Jos asiakas jättää toistuvasti tulematta tapaamisille eikä sosiaalisen kuntoutuksen sosiaaliohjaaja tavoita asiakasta useampien yhteydenottoyritysten jälkeen, palvelun päättämisestä sovitaan yhdessä omatyöntekijän kanssa. Omatyöntekijä tekee päätöksen palvelun lakkauttamisesta. Tarvittaessa päivitetään myös aktivointisuunnitelma/monialainen suunnitelma. Koska sosiaalinen kuntoutus ei ole velvoittavaa palvelua, työmarkkinatukea ei voi katkaista palvelun keskeytymisen vuoksi.

Asiakaskohderyhmät ja case-kuvaukset

Seuraavaksi kuvaamme viittä tunnistamaamme sosiaalisen kuntoutuksen asiakaskohderyhmää sekä tämän jälkeen yhden esimerkkiasiakkaan polkua.

Asiakaskohderyhmä 1

Tämä kohderyhmä kuvaa nuoria aikuisia/nuorehkoja keski-ikäisiä asiakkaita, joilla työelämä tai opinnot ovat jääneet kesken. Etuutena voi olla työmarkkinatuki tai kuntoutustuki. Asiakkailla on mielenterveyden haasteita, jotka ovat syntyneet pitkän syrjässä olon myötä. Tyypillistä on näköalattomuus ja vaikeus uskoa itseensä. Sosiaalinen verkosto on heikko ja sosiaaliset tilanteet jännittävät. Arjen ja talouden hallinnassa saattaa olla haasteita. Oma toive ja tavoite on päästä takaisin kiinni "tavalliseen" arkeen ja sitä kautta opinto- ja työpoluille.

Case Eläinrakas-Elina

- Elina on 24-vuotias nainen Hangosta.
- Elina on käynyt peruskoulun, mutta sen jälkeiset opinnot ovat keskeytyneet.
- Elina asuu äitinsä kanssa.
- Peruskoulussa Elina koki kiusaamista. Elinan ystävät ovat verkossa mm. Kissojen Ystävät -ryhmässä.
- Elinaa kiinnostaa musiikki. Hän haluaisi konsertteihin, mutta raha on tiukalla.
- Elina on hyvä piirtämään, hän on erikoistunut kissapiirroksiin.
- Elina tietää eläimistä ja eläintenhoidosta paljon.
- Elina haluaisi itsenäistyä, mutta äiti ei hyväksy kotoa pois muuttamista. Elina on turhautunut omasta elämäntilanteestaan, mutta hänellä ei ole voimia itsenäistyä.
- Elinalla ei ole ajokorttia.
- Elinalla on etuutena työmarkkinatuki. Aiemmin hän on ollut kuntoutustuella.

Elinan tarpeet ja tavoitteet

- Itsenäistyminen ja itsenäisen elämän palikoiden kokoaminen.
- Oman elämänsuunnan löytäminen.
- Koulutusvaihtoehtojen pohdinta ja kartoitus.

Keinoja työskentelylle

- **Yksilötyössä:** itsenäistymisen ja tulevaisuuden suunnan pohtiminen ja suunnittelu, kannustaminen ja läsnä oleva kohtaaminen.
- **Menetelmiä:** eläinavusteisuus, Pelitarina, tavoitekortit, elämänjana
- **Ryhmämahdollisuuksia:** Toiminnalliset ja luontoaiheiset ryhmät, elämäntaito-ryhmät yms.
- **Verkostotyö:** aikuissosiaalityö, asumisohjaus ja tarpeen mukaan mtp-palvelut.

Case Mietiskelevä-Marja

- Marja 45-vuotias yksin asuva espoolainen.
- Marja pitää koirista, metsäkävelyistä ja luonnon katselusta.
- Marjan jatko-opinnot ovat keskeytyneet ja työttömyys ja vaikea elämäntilanne ovat jatkuneet pitkään.
- Marja on yksinäinen ja sosiaaliset suhteet ovat vähäisiä.
- Marjalla on täysi-ikäinen tytär, johon suhde on ristiriitainen.
- Marjan haasteina ovat sosiaalisten tilanteiden pelko ja masennus. Hänellä on vaikeuksia hoitaa asioita.
- Marjan on vaikea uskoa itseensä ja omiin mahdollisuuksiin.
- Marja on velkaantunut ja etuutena hänellä on työmarkkinatuki.

Kuvan piirtänyt:
Fiuri Vihdin
Werstaalta

Marjan tarpeet ja tavoitteet

- Tavoitteena säännöllisen rytmin saaminen elämään ja mielekkyyden löytäminen arkeen.
- Tarve harjoitella sosiaalisissa tilanteissa olemista.

Keinoja työskentelylle

- **Yksilötyössä:** toiminnallisuuden ja psykososiaalisen tuen yhdistäminen, kannustus asioiden hoitamiseen, elinpiirin laajentaminen, arkirytmien ja itsetunnon vahvistaminen
- **Menetelmiä:** voimavarojen tunnistamisen työkalut, luontolähtöisyys ja eläinavusteisuus, Kaikukortti
- **Ryhmämahdollisuuksia:** sosiaalisen kuntoutuksen hyvinvointiryhmä, Elämäni kuvat -ryhmä, naisten vertaistuellinen ryhmä
- **Verkostotyö:** aikuissosiaalityö, talousohjaus, mtp-palvelut

Asiakaskohderyhmä 2

Toinen kohderyhmä kuvaa keski-ikäisiä asiakkaita, jotka ovat pudonneet työelämästä rakenteellisen työttömyyden tai kuormittavan elämäntilanteen seurauksena. Taustalla on usein pitkä työhistoria ja koulutus. Asiakkailta ei ole valtavia esteitä työkyvyssä, mutta työttömyys on vaikuttanut mielialaan ja itsetuntoon. Usein ei ole riittävästi tietoa palvelujärjestelmästä, ja voi olla syntynyt taloushaasteita. Tyypillistä on yksinäisyys ja arjesta puuttuu merkityksellisyyden tunne. Omana toiveena ja tavoitteena on uudelleen kouluttautumisen kautta palata työelämään.

Case Arkkitehti-Artzi

- Artzi on yksinelävä 50-vuotias mies Lohjalta.
- Hän on korkeasti koulutettu ja oli pitkään työelämässä.
- Artzilla on suuri sydän ja hän auttaa mielellään muita.
- Artzilla on monenlaisia valmiuksia pitkän työuran pohjalta, mm. hyvät digitaidot.
- Artzi harrastaa erityisleijojen rakentamista ja pianon soittoa.
- Artzia joutui jäämään pois työstään tapaturman takia ja samanaikaisesti tuli avioero pitkäaikaisesta puolisoista.
- Vastoinkäymisten kasauduttua Artzi masentui ja helpottaa surullista oloa viinilasin ääressä.
- Etuutena hänellä on työmarkkinatuki.

Artzin tarpeet ja tavoitteet

- Merkityksellisyyden tunne arkeen.
- Yksinäisyyden lievittäminen ja sosiaalisten suhteiden löytäminen.
- Uuden suunnan löytäminen tulevaisuudelle.

Keinoja työskentelylle

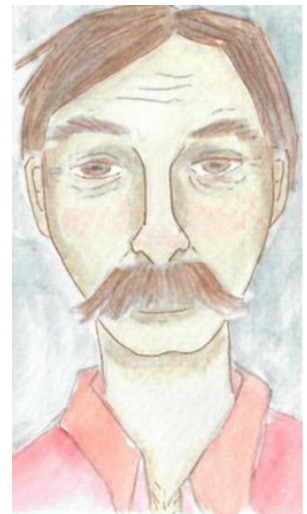
- **Yksilötyössä:** motivoiva keskustelu, itsearvostuksen vahvistaminen, uudelleen kouluttautumisen ja työllistymisen eri vaihtoehtojen pohtiminen, ryhmämahdollisuuksiin tutustuminen yhdessä työntekijän kanssa.
- **Menetelmiä:** elämänjana, ekokartta, tavoitekortit, Kaikukortti
- **Ryhmämahdollisuuksia:** taide- tai kulttuuriaiheinen ryhmä, vertaistuellinen miesten ryhmä, kokemusasiantuntijakoulutus yhtenä sosiaalisen kuntoutuksen jatkopolkuna ennen vakituisemmin työelämään siirtymistä.
- **Verkostotyö:** yhteistyö järjestöjen ja työllisyyspalvelujen kanssa

Asiakaskohderyhmä 3

Kolmas kohderyhmä kuvaa keski-ikäisiä tai keski-ian ylittäneitä henkilöitä, joilla työkyky on heikentynyt. Taustalla on pitkiä työuria, mutta myös pitkäaikaista työttömyyttä. Ikä, terveysongelmat ja heikot digitaidot tuovat esteitä työllistymiselle. He kokevat usein yksinäisyyttä ja arjesta puuttuu merkityksellisyyden tunne. Taloushaasteita on syntynyt, koska asiakkaat ovat eläneet pitkään työmarkkinatuella. Mahdollisia mielenterveys- ja päihdehaasteita saattaa olla. Taustalla on elämänkriisejä ja osalla mahdollisesti koettua väkivaltaa. Oma toiveena ja tavoitteena on kokea itsensä vielä tarpeellisena.

Case Tekniikka-Tauno

- Tauno on yli 50-vuotias yksinelävä mies Karkkilasta.
- Taunolla on ammattikoulutus ja pitkä kokemus työelämästä.
- Mekaanisesti hän on todella taitava - Tauno rakentaa metallista mitä vain!
- Kiinnostuksen kohteena hänellä ovat vanhat autot ja metallityöt.
- Taunon työtaidot ovat vanhentuneet ja Tauno on menettänyt uskoa omaan oppimiseen.
- Terveysongelmien takia hän ei pysty enää täysipäiväiseen mekaanikon työhön.
- Tauno on alkanut karttaa ihmispaljoutta eikä yleensä pidä ryhmiin osallistumisesta.
- Tauno käyttää jonkin verran alkoholia, mutta pystyy hallitsemaan käyttöä.
- Etuutena hänellä on työmarkkinatuki.

Kuvan piirtänyt: Fiuri /
Vihdin Werstaalta

Taunon tarpeet ja tavoitteet

- Itsensä hyödylliseksi kokeminen, vaikkei enää pysty täysipäiväiseen työhön.
- Arkisen hyvinvoinnin vahvistaminen.
- Digitaalisten taitojen harjoittelu, jotta pystyy asioimaan sähköisissä palveluissa ja hakemaan tietoa.
- Ohjaus ja motivointi työkyvyn selvittelyyn, Kelan kuntoutustarpeen arvioon.

Keinoja työskentelylle

- **Yksilötyössä:** kuunteleva ja kohtaava keskustelu yhdistäen toiminnallisuuteen, tuki arjen hyvinvoinnin vahvistamiseen, kuntoutusvaihtoehtojen kartoittaminen, tuki erilaisten osallistumisen vaihtoehtojen löytämiseen, esim. vapaaehtoistyön väylät
- **Menetelmiä:** luontolähtöisyys, ekokartta, Kaikukortti
- **Ryhmämahdollisuuksia:** luontoaiheinen ryhmä, toiminnallinen miesten ryhmä, digikurssi kirjastolla
- **Verkostotyö:** työkyvyn arviointi ja terveydenhuolto

Asiakaskohderyhmä 4

Neljäs asiakaskohderyhmä kuvaa nuoria aikuisia/nuorehkoja keski-ikäisiä, joiden taustalla on keskeytyneitä ja katkenneita työsuhteita ja pitkäaikaista syrjään jäämistä. Mielenterveyden haasteet ovat usein jatkuneet nuoresta saakka ja monella on kiusaamistaustaa. Asiakkailta voi olla päihde- tai nepsy-haasteita. Osa pelaa paljon ja kontaktit ovat usein vain digimaailmassa. Arjen rakenteet ovat hukassa ja asioiden hoitaminen on vaikeaa, mikä tuo myös taloushaasteita. Tarpeena on löytää oma elämänsuunta, ja pohdinnassa ovat usein omaan identiteettiin liittyvät kysymykset. Etuuksina kuntoutustuki tai muut etuudet. Oma toiveena ja tavoitteena on näköalojen löytyminen omaan elämään.

Case Köksä-Kimmo

- Kimmo on 25-vuotias mies Kirkkonummelta.
- Kimmo on taitava ruoanlaittaja. Hän tähtäsi nuorena kokiksi.
- Kimmo on tietokonevelho, jolle mikään laitteisiin liittyvä ei ole vierasta.
- Kimmon kokkikoulutus jäi kesken mielenterveyden haasteiden takia. Se on tuottanut hänelle suuren pettymyksen.
- Kimmo on eristäytynyt kotiin ja hänellä on sosiaalisten tilanteiden pelkoja. Kimmo hoitaa pakolliset asiat, kuten kaupassa käynnin, öisin.
- Kimmo on näköalaton tulevaisuuden suhteen.
- Kimmolle on muodostunut velkoja.
- Lähipiiri, erityisesti äiti, auttaa ja tukee Kimmoa, joskus liikaakin.
- Etuutena hänellä on kuntoutustuki.

Kuvan piirtänyt: Fiuri / Vihdin
Werstaalta

Kimmon tarpeet ja tavoitteet

- Arjen rakenteiden ja arkirytmien harjoittelu.
- Päästä kotoa ulos.
- Oman elämänsuunnan löytäminen, vaikka oma polku ei menisikään perinteistä reittiä.
- Omien vahvuuksien löytäminen.

Keinoja työskentelylle

- **Yksilötyössä:** kodin ulkopuolella yhdessä toimiminen, etätyöskentely kohtaamisten rinnalla, tulevaisuuden ja osallistumisen mahdollisuuksien kartoittaminen
- **Ryhmämahdollisuuksia:** matalan kynnyksen avoin ryhmätoiminta, hybridiryhmät, Nepsy-ryhmät, 3. sektorin ryhmät
- **Menetelmiä:** Pelitarina, samanikäisen/samankaltaisen polun läpikäyneen kokemusasiantuntijan tuki.
- **Verkostotyö:** aikuissosiaalityö, talousohjaus, 3. sektorin hanke, mtp-palvelut

Asiakaskohderyhmä 5

Kohderyhmä kuvaa maahan muuttaneita asiakkaita. Asiakkailta näkyy kotoutumisen ja osallisuuden vahvistamisen tarve. Taustalla voi olla esimerkiksi pitkä kotiäitiys tai työn saamisen vaikeus. Elinpiiri on suppea tai keskittyy omaan yhteisöön, jolloin ei ole suomalaisia kontakteja. Taloushaasteet liittyvät pienituloisuuteen ja perheen kuluihin. Asiakkailta voi olla hoitamattomia terveyshaasteita ja/tai traumatausta, joka vaikeuttaa elämää monella tasolla, esimerkiksi opiskelu on haastavaa. Etuutena on usein työmarkkinatuki. Oma toiveena ja tavoitteena on opiskelu ja työelämään pääseminen, ”tavallisen perhe-elämän eläminen”.

Case Kätevä-Karima

- Karima on 35-vuotias espoolainen perheenäiti.
- Karimalla on vähäinen koulutus lähtömaassa, mutta monia taitoja sekä kiinnostuksen kohteita.
- Karimalta löytyy esteettistä silmää ja käden taitoja. Hän osaa organisoida kotona asian kuin asian.
- Kariman puoliso on työkokeilussa.
- Kariman kotoutumisvaiheen kieliopinnot keskeytyneet, mutta hän ymmärtää jonkin verran suomen kieltä.
- Sosiaalinen verkosto rakentuu oman kieliryhmän ympärille.
- Karimalla on terveydellisiä haasteita: mm. tuki- ja liikuntaelinongelmia.
- Karima jännittää asioiden hoitamista kodin ulkopuolella.
- Etuutena hänellä on kodinhoidon tuki.

Kariman tarpeet ja tavoitteet

- Arkielämän laajentaminen oman perheen ja yhteisön ulkopuolelle.
- Osaamisen vahvistaminen (koulutus ja/tai kielitaito).
- Koulutus- ja työpolkujen kartoittaminen.

Keinoja työskentelylle

- **Yksilötyössä:** tulkkivälitteinen työskentely tarpeen mukaan, huolellinen kuntoutustarpeen selvittäminen, perheen ja vanhemmuuden huomioiminen työskentelyssä, palveluohjaus ja tuki erilaisiin palveluihin hakeutumisessa
- **Menetelmiä:** kulttuurisensitiivinen ja traumatietoinen työote, sosiaalinen verkostokartta, Elämän värit, Kaikukortti, luovat ja toiminnalliset menetelmät
- **Ryhmämahdollisuuksia:** vieraskielisille asiakkaille suunnatut ryhmät, kielen harjoitteluryhmät asukastalossa/kirjastossa
- **Verkostotyö:** järjestöt, työllisyyspalvelut, terveydenhuolto

Esimerkkiasiakas Marjan polku

Ennen sosiaalisen kuntoutuksen aloitusta

- Palvelutarpeen arviointi ja kuntoutustarpeen selvittelyn aloittaminen
- Asiakkaan valmius sosiaaliseen kuntoutukseen ja palvelun oikea-aikaisuus
- Asiakkaan verkoston kartoittaminen
- Sosiaalisen kuntoutuksen esittely ja alustava tavoite
- Päätös sosiaalisesta kuntoutuksesta

Marja "Uusi työntekijä soitti ja ehdotti tapaamista. Tapaamisella juteltiin palveluista, mitkä voisivat sopia minulle. Sain kuulla lisää sosiaalisesta kuntoutuksesta, josta toinen työntekijä aikuissosiaalityössä oli puhunut. Vähän mietitytti, kun työntekijä mainitsi ryhmistä, koska en uskalla mennä mihinkään ryhmään. Jotain muutosta tähän tilanteeseen kuitenkin kaipaan."

Aloitustapaaminen: Marja, TEP omatyöntekijä, sosiaalisen kuntoutuksen sosiaaliohjaaja & aikuissosiaalityön vastuutyöntekijä, joka ohjannut Marjan TEP:iin.

- Marjan alustava tavoite sosiaaliselle kuntoutukselle
- Palvelun esittely tarkemmin
- Työntekijöiden roolit, vastuut ja työnjako, aikataulu
- Sovitaan seuraava yhteinen verkostotapaaminen 6 kk:n päähän

Marja "Että minua jännitti ensimmäinen tapaaminen. Onneksi työntekijät olivat mukavia. Oli helpottavaa, kun näin heti työntekijän, jonka kanssa tapaamiset alkaa siellä sosiaalisessa kuntoutuksessa. Nolottaa, etten muista vielä mitä kaikkea sovittiin. Onneksi työntekijä soittaa pian ja sovitaan seuraava tapaaminen kahdestaan. Kysyn sitten siellä lisää."

Sosiaalisen kuntoutuksen kartoitusvaihe (3 kk)

- Asiakkaan tilanteeseen rauhassa, ajan kanssa tutustuminen
- Luottamuksen rakentaminen
- Tavoitetyöskentely: ensimmäisen jakson askeleet
- Itsearviointimittari
- Palvelun toteuttamissuunnitelma

Marja "On tullut lähdettyä kotoa, kun tapaamiset työntekijän kanssa ovat olleet kerran viikossa. Tuntuu ihmeelliseltä, että pitkästä aikaa joku on ehtinyt kuunnella rauhassa. Sitä on vapautuneempi ja avautuu keskustelussa, kun yksilöohjaus on ollut ulkona. Ihan kuin olisin nukkunutkin vähän paremmin. Jouduin kyllä perumaan yhden tapaamisen, koska oli huono päivä. Työntekijä ymmärsi ja puhuttiin puhelimesta seuraavana päivänä."

Sosiaalisen kuntoutuksen väliarviointi

(3 kk): Marja ja sosiaalisen kuntoutuksen sosiaaliohjaaja

- Yhteinen arviointi jakson tavoitteiden toteutumisesta
- Tavoitteiden tarkentaminen/muuttaminen
- Asiakkaan kokemus työskentelystä

Marja "Käytiin yhdessä läpi, miten on mennyt. Huomasin, että jotain on liikahtanut eteenpäin. Olen saanut lähdettyä yksin ulos kävelyllä pari kertaa ja olen alkanut mennä aiemmin nukkumaan. Tehtiin suunnitelmaa seuraavalle jaksolle ja soskun työntekijä ehdotti tapaamisten siirtämistä kauemmas kotoa. Vähän jännittää, mutta kai minä uskallan. Olisi myös tarkoitus miettiä toimintaa viikkoihin, jotta voisin nähdä ihmisiä."

Yhteinen väliarviointi (6 kk:n välein): Marja, TEP omatyöntekijä, sosiaalisen kuntoutuksen sosiaaliohjaaja ja tarvittava verkosto

- Asiakas täyttää itsearviointimittarin
- Arvioidaan työskentelyä ja tavoitteiden toteutumista
- Sanoitetaan yhdessä tavoitteissa etenemistä ja seuraavan jakson tavoitteita
- Sanoitetaan onnistumisia
- Tehdään suunnitelma kuntoutuksen jatkolle
- Jatkopäätös

Marja "Pidettiin sellainen arviointi, jossa oli mukana kaikki työntekijät. Oli jotenkin helpompi jutella nyt kuin ensimmäisellä tapaamisella. Työntekijät toivat esiin sitä, että on saatu aikaan muutosta tässä puolen vuoden aikana. Minun on vaikea välillä nähdä sitä itse. Onneksi tämä ei vielä lopu, en olisi valmis siihen vielä."

Työskentelyvaihe

- Valmentava, rinnalla kulkeva työote
- Hyödynnetään eri menetelmiä
- Tunnistetaan ja vahvistetaan asiakkaan voimavaroja ja vahvuuksia
- Kannustetaan tavoitteen mukaiseen toimintaan: ryhmiin, elinympäristön laajentamiseen
- Tuetaan tavoitteiden saavuttamista, muokataan tavoitteita tarpeen mukaan
- Autetaan hakeutumaan toimintaan/palveluihin osallisuuden vahvistamiseksi

Marja "On jatkettu nyt vuosi tapaamisia työntekijän kanssa ja juteltu kaikesta. Hän lähti mukaani sinne terkkarille, koska en olisi yksin saanut mentyä. Sain sitäkin asiaa viimein eteenpäin. Käytiin myös tutustumassa yhteen järjestöön. En halunnut mihinkään ryhmään, mutta työntekijä sai houkuteltua kokeilemaan hyvinvointiryhmää. Se oli itse asiassa aika kiva ryhmä ja yllättäen en jännittänyt siellä niin paljon kuin olin kuvitellut. Sieltä ryhmästä löytyi myös kaveri, Ritu. Ollaan käyty ryhmän jälkeen Ritun ja hänen koiran kanssa kävelyllä. Minusta tuntuu, että arjessa alkaa taas olla sisältöä ja vähän iloakin." Käytiin vielä työntekijän kanssa tutustumassa pieneläinholtilassa. Voisinkohan päästä sinne joskus vapaaehtoishommiin tai töihin?

Päätösvaihe

- Kevennetty tuki & tapaamisia harvemmin
- Tuetaan asiakasta jatkopolulle siirtymisessä
- Asiakas täyttää itsearviointimittarin
- Tehdään loppuarviointi soskussa asiakkaan kanssa
- Pyydetään asiakaspalaute

Marja "Tuntuu, että justhan minä aloitin soskussa, mutta samaan aikaan paljon on tapahtunut. On upeeta, että mulla pysyi yksi, sama soskun työntekijä koko ajan. Häneen uskalsin luottaa ja puhua asioista. Saatiin oikeasti asioita järjestykseen ja eteenpäin, tai siis minä sain niin kuin työntekijä aina muistutti, että sinä Marja olet tehnyt sen työn. Ennen ajattelin, että onkohan musta enää mihinkään, mutta nythän mulla on jopa haaveita. Tämän jälkeen aloitan työpajalla 3 kertaa viikossa."

Loppupalaveri Marja, TEP omatyöntekijä, sosiaalisen kuntoutuksen sosiaalihoaja ja tarvittava verkosto

- TEP omatyöntekijä kutsuu koolle yhteisen loppupalaverin
- Arvioidaan yhdessä asiakkaan kanssa toteutunutta sosiaalisen kuntoutuksen palvelua.
- Tehdään näkyväksi edistyminen ja tavoitteiden saavuttaminen
- Käydään läpi sosiaalisen kuntoutuksen loppuarviointi ja käydään yhteisesti läpi jatkosuunnitelma, jota omatyöntekijä vie asiakkaan kanssa eteenpäin
- Kirjataan palvelu päättyneeksi

Marja "Vikalla tapaamisella tavattiin taas kaikki yhdessä. Mukana oli myös se mukava sairaanhoitaja, jota olen tavannut polilla. Käytiin yhdessä läpi kaikkea sitä, mitä ollaan soskussa tehty, mistä muualta saan tukea ja mitä seuraavaksi. Kyllä tämä elämä alkaa näyttää aika erilaiselta kuin puolitoista vuotta sitten."

Sosiaalisen kuntoutuksen tavoitteen asettelu

Asiakkaan osallistuminen oman tavoitteen laatimiseen luo pohjan kuntoutukselle

Tavoitteiden tunnistamisen on tärkeää perustua hyvään kokonaistilanteen arviointiin ja asiakkaan osallisuuteen. Vaikuttavassa kuntoutuksessa keskeistä on, että sille on asetettu tavoite, joka on henkilölle itselleen tärkeä ja tavoittelemisen arvoinen (Autti-Rämö 2021). Kuntoutujan osallistuminen omien tavoitteiden asettamiseen ja seuraamiseen dialogissa työntekijän kanssa sekä motivoi että sitouttaa kuntoutujaa kuntoutumisprosessiin (Alanko ym. 2017).

SMART-idea hyvän tavoitteen asettelun apuna

Hyvät tavoitteet sosiaaliselle kuntoutukselle ovat SMART-periaatteen mukaisesti:

- yksilölliset (Specific)
- mitattavissa (Measurable)
- saavutettavissa (Achievable)
- realistiset ja merkitykselliset (Realistic/Relevant) ja
- mahdolliset aikatauluttaa (Timed)

Tavoitteen pilkkominen on keskeistä

Asiakkaan kanssa voidaan pohtia ensin yhdessä *pää tavoitetta* (esim. vuorokausirytmä kuntoon) sekä sitä, millaisia konkreettisia *osatavoitteita* voidaan asettaa (esim. hallitsen pelaamistani tietokoneella tai opettelen rentoutumiskeinoja ennen nukahtamista).

Asiakkaan kanssa voi keskustella onko tavoite hänelle itselleen merkityksellinen. Mitä pienempi, konkreettisempi ja mitattavampi tavoite on, sen parempi. Arkisen tavoitteen saavuttaminen usein motivoi asiakasta.

Osatavoitteiden kohdalla voidaankin miettiä millaisia *arkimuutoksia*, eli selkeästi rajattuja, arjessa näkyviä askelia voidaan tehdä (esim. aloitan pelaamisen aina tunnin myöhemmin tai tutustun työntekijän kanssa erilaisiin rentoutumiskeinoihin ja kokeilen yhtä niistä).

Tavoitteen asettelussa on hyvä käyttää ymmärrettävää kieltä. Tavoitteet on hyvä pyrkiä rakentamaan siten, että korostetaan sitä myönteistä lopputulosta, johon kuntoutuksessa pyritään. On parempi puhua positiivisesta muutoksesta kuin keskittyä ongelmaan ja sen syihin.

Joustavuus on tärkeää, sillä tavoitteet voivat matkan varrella muuttua ja selkeytyä. Ei kannata jäädä jumiin alussa määriteltyihin tavoitteisiin, kun tilanteet muuttuvat.

Tyypillisiä päätavoitteita sosiaaliselle kuntoutukselle

- arkirytmien rakentaminen
- arjen ja elämänhallinnan kohentaminen
- mielekkään tekemisen löytäminen kuntoutumisen tueksi
- sosiaalisten tilanteiden harjoittelu
- elinpiirin laajentaminen kodin ulkopuolelle ja liikkeelle lähtö
- työ- koulutus- ja kuntoutustarpeiden selvittäminen

Tukikysymyksiä tavoitteen asetteluun

- Mikä olisi toisin sosiaalisen kuntoutuksen päätyttyä ja sinulle tärkeillä elämän osa-alueilla?
- Mihin toivot arjessasi muutosta?
- Onko tavoite sinulle itsellesi tärkeä ja merkityksellinen?
- Mitä tavoite juuri sinun tilanteessasi/elämässäsi tarkoittaa?
- Onko sinulla riittävästi tietoa, taitoja ja voimavaroja toteuttaaksesi tavoitteen?
- Voitko omalla toiminnallasi vaikuttaa tavoitteen saavuttamiseen?
- Mikä tukisi tavoitteen saavuttamisessa?
- Mikä vaikeuttaa tavoitteen saavuttamista ja miten mahdollisiin esteisiin voi varautua?
- Milloin tavoitteen toteutumista seurataan?
- Mistä itse huomaat muutoksen?
- Miten tavoitteen saavuttamista voisi parhaiten mitata/seurata? (esimerkiksi heräämisten määrä yöllä vähenee, oma jaksaminen lisääntyy).
- Millainen aikataulu tavoitteelle asetetaan?
- Onko asetettu tavoite tämän kuntoutusjakson aikana saavutettavissa?
- Voiko tavoitetta vielä pilkkoa lisää?

Sosiaalisen kuntoutuksen työtapoja ja menetelmiä

Sosiaalinen kuntoutus voi toteutua kunkin asiakkaan kohdalla hyvin eri tavoin ja sen käytännön sisällöt voivat vaihdella. Tärkeää on räätälöidä työskentelyä joustavasti asiakkaan kuntoutustarpeiden ja tavoitteiden mukaan. Asiakkaalla tulisi olla myös mahdollisuus valita itselleen tarkoituksenmukaisia palvelusisältöjä.

Työskentelyssä voidaan hyödyntää erilaisia menetelmiä, työkaluja ja työtapoja. Työntekijän on tärkeää vaihtaa työskentelytapaa, jos se ei toimi tai asiakas ei koe sitä itselleen sopivaksi. Sosiaalisessa kuntoutuksessa käytettäviä menetelmiä löytyy TEP:in sosiaalisen kuntoutuksen menetelmäpankista (*Tulossa Teams:iin*). Tärkeänä periaatteena "kaiken työskentelyn pohjalla" on voimavaralähtöisyys.

MUISTILISTA VOIMAVARALÄHTÖISESTÄ TYÖOTTEESTA

- Olennaista on luottamuksellinen kumppanuussuhde, myötätuntoinen ja arvostava kohtaaminen ja yhdessä toimiminen.
- Työskentelyssä vaalitaan dialogisia periaatteita.
- Valtasuhteen purkaminen ja heittäytyminen: vapaamuotoisuus, rentous ja kiireettömyys.
- Toiminnallisuus yksilö- ja ryhmätyössä usein parantaa vuorovaikutusta, edistää yhteistyösuhdetta ja helpottaa asioista kertomista.
- Menetelmiä, työkaluja ja työotteita räätälöidään asiakkaan tilanteen mukaan.
- Voimavarojen ja vahvuuksien tunnistaminen sekä niiden varaan rakentaminen.
- Uskotaan, että kasvaminen ja oppiminen on mahdollista.
- Ratkaisukeskeisyys- huomio ratkaisujen ja mahdollisuuksien löytämiseen, mitä voisi kokeilla ja mikä toimii käytännössä?
- Psykososiaalinen ja suhdeperustainen työskentely ja keskusteluapu. Työntekijä kuuntelijana, keskustelijana, kysyjänä.
- Kannustaminen ja pientenkin onnistumisten näkeminen.
- Rakentava palaute asiakkaalle hyvässä luottamussuhteessa, herättely ja haastaminen.
- Katse tulevaan, toivon ylläpito ja unelmien luominen.
- Sanoitetaan selviytymistä menneistä kokemuksista.
- Asiakkaan omien toiveiden ja tavoitteiden tukeminen ja merkityksellisyyden vahvistaminen.
- Ei-tietäminen- uteliaisuus ja optimismi työntekijän asenteena
- Mielekkään tekemisen löytäminen, yhteisöllisyyden vahvistaminen ja osallisuuden mahdollisuudet.
- Lähipiirin ja sosiaalisen verkoston kartoittaminen ja aktivointi.
- Vertaistuen etsiminen.

(Keskitalo & Vuokila-Oikonen 2018, Krogsrud ym. 2013, Rapp & Goscha 2012, Saleebey 1996, 2013, Szpunar 2021)

Alueelliset palvelut sosiaalisen kuntoutuksen tukena

Länsi-Uudenmaan alueella on tarjolla monia palveluja ja mahdollisuuksia, joista voi olla hyötyä sosiaalisen kuntoutuksen asiakkaille. Paikallisten tahojen, kuten järjestöjen, kirjaston, Työväen Opiston tai kulttuuri- ja liikuntapalvelujen kanssa voi löytyä toiminnan lisäksi myös yhteistyön mahdollisuuksia.

Katso lisätietoa järjestötoiminnan koonnista (*Työllistymistä edistävien palvelujen Teams:in yhteinen kanava*).

Järjestöt & hankkeet

Hyödynnä paikallisia järjestötoimijoita tai hankkeita, kuten asukastilojen toimintaa. Jos paikallistoimijoita ei ole, toimintaa löytyy myös verkosta.

Esimerkiksi Lähellä.fi -palvelu kokoaa yhteen tuhansien järjestöjen toiminnan koko Suomen alueella. Sieltä asiakas voi löytää toimintaa, yhteisöllisyyttä ja apua sekä osallistumismahdollisuuksia.

Luonto & liikunta

Hyödynnä lähiluontoa asiakastyössä aina, kun mahdollista - Voisitko toteuttaa tapaamisen lähipuistossa tai luontopolulla? Vinkkaa asiakkaallesi myös maksuttomista retkistä. Esimerkiksi: Kohteet - Uudenmaan virkistysalueyhdistys (uuvi.fi) Tutustu asiakkaan kanssa oman alueesi maksuttomiin liikuntamahdollisuuksiin, kuten kävelyreitteihin ja ulkokuntosaleihin.

Kulttuuri

Monilla alueilla on kaikille avoimia maksuttomia kulttuuritapahtumia mm. paikallisilla kirjastoilla ja museoilla. Muista myös Kaikukortti, jos se on käytössä omalla alueellasi!

Mielen hyvinvointi ja päihitteettömyys

Järjestöt tarjoavat tärkeää matalan kynnyksen apua muun muassa mielenterveys- ja riippuvuusongelmissa, ja niiden palvelut ovat maksuttomia. Hyödynnä 3. sektorin ryhmä- ja vertaistoimintaa. Tukea asiakkaille on tarjolla myös verkossa!

Vapaaehtoistoiminta

Kiinnostaako asiakastasi vapaaehtoistyö? Vapaaehtoisten tehtäviä on tarjolla monissa järjestöissä sekä seurakunnilla. Myös ruoka-aputoimijoiden parissa voi olla vapaaehtoistyön mahdollisuuksia.

Asiakasosallisuus ja kokemusosaaminen

Sosiaalisen kuntoutuksen palvelussa ja laajemmin TEP:in palveluissa kannattaa jatkossa hyödyntää asiakkaiden osaamista palvelujen kehittämisessä ja toteuttamisessa. Kuvaamme tässä muutamia esimerkkejä asiakasosallisuuden ja kokemusosaamisen vahvistamisen mahdollisuuksista.

Lisätietoa TEP:n menetelmäpankista (*Työllistymistä edistävien palvelujen Teams:in yleinen kanava*).

Näkökulmia kokemusosaamisen hyödyntämiseen (Mukaillen THL 2024):

Asukasosallisuus: asukkaan oikeus ja mahdollisuus osallistua asuinalueensa toimintaan ja kehittää sitä. Esimerkiksi Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueella toimii Asukkaiden raati, johon voi kannustaa omaa asiakastaan osallistumaan: [Osallistu ja vaikuta | Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue](#)

Asiakasosallisuus: omaan palveluprosessiin osallistumista ja vaikuttamista palveluihin.

Vertaistoiminta: samantyyppisiä asioita kokeneet ihmiset tukevat toisiaan vastavuoroisesti. Vertaistoimintaan voi kuulua myös vertaisohjaajuus, jota voidaan hyödyntää esimerkiksi ryhmissä. Esimerkiksi Elämän värit -ryhmissä ammattilaiset ja vertaisohjaaja ohjaavat ryhmää yhdessä ja samalla vertaisohjaaja voi toimia saman tyyppisiä kokemuksia ja vaiheita elämässään läpikäyneenä vertaisena (Elämän värit – toimintamalli 2024).

Yhteiskehittäjyys: asiakkaat, kokemusasiiantuntijat ja ammattilaiset kehittävät yhdessä esimerkiksi tiettyä palvelua tai palveluiden yhdyspintoja tai muuta toimintaa yhdessä kunkin osaamista hyödyntäen. Yhteiskehittämisen tarkoituksena on yhdistää asiakkaiden kokemustieto ja toimijuus, ammattilaisten työ- ja elämäkokemukset, osaaminen sekä asiantuntemus ja näin luoda yhdessä entistä parempia tapoja toteuttaa sosiaalista kuntoutusta (Hietala ym. 2018).

Kokemustoimija- ja asiantuntijatoiminta: kokemuksen omaavat ihmiset tarjoavat oman kokemuksensa ja kokemusasiiantuntijakoulutuksen myötä karttunutta osaamistaan muiden hyödyksi. TEP:n sosiaalisessa kuntoutuksessa on tunnistettu, että kokemusosaamisen tarve olisi erityisesti talous-, - päihde- ja mielenterveyskokemusosaamisessa.

Kirjallisuus

- Alanko Tuulikki ym. 2017 Kuntoutuksen osallistaminen tavoitteen asettamisprosessiin ja tavoitteiden saavuttamisen arviointiin. Loppuraportti. (Helda)
- Arnemann, Anu; Brigatti-Soininen, Jenny (2022, theseus.fi) Toiminnalliset menetelmät käyttöön aikuissosiaalityössä - Ammattilaisten ja asiakkaiden kokemuksia
- Autti-Rämö Ilona 2021. Kuntoutuksen vaikuttavuuden arviointi. LÄÄKETIETEELLINEN AIKAKAUSKIRJA DUODECIM.2021;137(13):1369-74
- Granholm, Camilla. 2016. Social work in digital transfer – blending services for the next generation. ACADEMIC DISSERTATION Saatavana www-muodossa <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/231820/GranholmSlutlig210316.pdf?sequence=1>
- Haikola, Lotta & Määttä, Mirja & Toiviainen, Sanna & Uusikangas, Silja 2020: Työllistymistä edistävien palvelujen yhdenvertaisuus nuorten näkökulmasta. Teoksessa Berg, Päivi & Myllyniemi, Sami (toim.) Palvelu pelaa! Nuorisobarometri 2020, 111–132. <https://tietoanuorista.fi/julkaisut/nuorisobarometri-2020/>
- Helne, Tuula. 2002. Syrjäytymisen yhteiskunta. Valtiotieteellinen tiedekunta. Yhteiskuntapolitiikan laitos. Väitöskirja.
- Hietala, Outi & Kinnunen, Seija & Kauppila, Reijo & Karjalainen, Jarno. 2018. Sosiaalisen kuntoutuksen yhteiskehittäminen työntekijöiden ja johdon näkökulmasta: Osallisuuden, oppimisen ja ammatillisen kasvun mahdollisuuksia. Työpaperi: 2018_026. THL. Sosiaalisen kuntoutuksen yhteiskehittäminen työntekijöiden ja johdon näkökulmasta : Osallisuuden, oppimisen ja ammatillisen kasvun mahdollisuuksia
- Hytti, Tytti. 2020. Miten sosiaalisessa kuntoutuksessa voi hyödyntää etäkuntoutuksen ja digisosiaalityön mahdollisuuksia. Versio 2.0 (9/2020) Socca
- Hytti, Tytti. 2023. Sosiaalinen kuntoutus monialaista tukea tarvitsevan aikuisen palvelupolulla Pääkaupunkiseudun sosiaalisen kuntoutuksen kartoitus. Socca.
- Hämäläinen, Juha. 2002. Mikä ihmeen syrjäytyminen. Sosiaalipedagogiikka, 3(2), 91–94.
- Elämän värit – toimintamalli 2024. Innokylä. Elämän värit | Innokylä
- Isola, Anna-Maria; Kaartinen, Heidi; Leemann, Lars; Lääperi, Raija; Schneider, Taina; Valtari, Salla & Anna Keto-Tokoi. 2017. Mitä osallisuus on? Osallisuuden viitekehystä rakentamassa. THL. Työpaperi 33/2017.
- Jämsinen, Merja & Pekkanen, Henna-Mari (2023) Sosiaalisen kuntoutuksen käsikirja. Sosiaalisen kuntoutuksen palvelun kehittäminen aikuisten

sosiaalipalveluissa Keski-Suomen hyvinvointialueella. Keski-Suomen hyvinvointialue. Innokylä.

- Järvikoski, Aila & Härkäpää, Kristiina. 2011. Kuntoutuksen perusteet. Näkökulmia kuntoutukseen ja kuntoutustieteeseen. 5., uudistettu painos. Wsoy. Helsinki.
- Kankaanniemi, Reeta 2020. "Ihminen pitää oppia tuntemaan." Sosiaalisen kuntoutuksen yksilötyön menetelmät. Laurea.
- Karjalainen, Pekka & Liukko, Eeva & Muurinen, Heidi (2024) Sosiaalisen kuntoutuksen toimintamalli (THL) <https://www.julkari.fi/handle/10024/144793>
- Karjalainen, Pekka; Liukko, Eeva & Muurinen, Heidi 2022. Sosiaalisen kuntoutuksen toimintamalli (THL) Sosiaalityön vaikuttavat toimintamallit - pilottivaiheen opas. Sosiaalihuollon kehittämisohjelma. THL.
- Kela 2016 Etäkuntoutus. Saatavilla: <https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/731dd5ea-1a52-4ea1-b07a-b5458e4a6e12/content>
- Kela 2023. Opas etäkuntoutuksen käytännön toteutukseen Saatavilla: <https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/509cca70-4bf6-413b-8ab4-86eae52a85e6/content>
- Keskitalo, Elsa & Päivi Vuokila-Oikkonen 2018. Voimavaralähtöisyys sosiaalisen kuntoutuksen viitekehyksenä Teoksessa Kostilainen & Nieminen (TOIM.) 2018. Sosiaalisen kuntoutuksen näkökulmia ja mahdollisuuksia. DIAK TYÖELÄMÄ.
- Kivistö, Mari. 2017. Sosiaalityö digitalisaatiossa ja eettisyyden vaade. Teoksessa Kivistö, M & Päykkönen, K. 2017. Sosiaalityö digitalisaatiossa. Lapin yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja C. Työpapereita 58. Saatavana www-muodossa: https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/63035/Sosiaalityo_digitalis_aatiossa_pdfA.pdf
- Kokkolan yliopistokeskus Chydenius. Voimavaralähtöinen asiakastyö mallinnus.
- Kostilainen, Harri & Nieminen, Ari 2018. Sosiaalisen kuntoutuksen näkökulmia ja mahdollisuuksia. Diakonia-ammattikorkeakoulu.
- Kotka, Tiina (2023) Toipumisorientaatio sosiaalisessa kuntoutuksessa (LAB-AMK)
- Krogsrud Miley, Karla; O'Melia Michael W. & DuBois, Brenda J. (2013). Generalist Social Work Practice. Boston: Pearson.
- Koivukoski, Tuija & Hytti, Tytti 2023. Vieraskielisten sosiaalinen kuntoutus. Raportti ammattilaisten ja asiakkaiden kokemuksista. Uudenmaan sosiaalialan osaamiskeskus Socca (julkaisut).

- Liukko, Eeva. 2006. Kuntouttavaa sosiaalityötä paikantamassa. SOCCAn ja Heikki Waris -instituutin julkaisusarja 9/2006. Helsinki: SOCCA ja Heikki Waris -instituutti.
- Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue, tiedote 28.5.2024 Palvelujen verkoston kehittäminen | Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue (luvn.fi) ja
- Matthies, Aila-Leena ym. 2021. Aikuissosiaalityössä vaikuttavat sosiaalinen mekanismit. Teoksessa Matthies, Aila-Leena ym. 2021. Aikuissosiaalityö Tieto, käytäntö ja vaikuttavuus.
- Miller, W. R., & Rollnick, S. (2013). Motivational interviewing: Helping people change, (3rd edition). Guilford Press.
- Miller, W. 2008. Motivaation ja muutoksen käsitteellistäminen. Teoksessa Koski-Jännes ym. 2008. Kohti muutosta. Motivointimenetelmiä päihde- ja käyttäytymisongelmiin. Helsinki: Tammi.
- Pale, Ulla & Hytti, Tytti 2024. Sosiaalinen kuntoutus aikuissosiaalityössä. Sosiaalisen kuntoutuksen toimintamallin käyttö osana suunnitelmallista aikuissosiaalityötä. Työntekijän opas.
- Rapp, C.A. & Goscha, R.J.(2012) The Strengths Model: A Recovery-Oriented Approach to Mental Health Services. New York: Oxford University Press.
- Raivio, Helka. (toim.) 2018. Enemmän sosiaalista toimintakykyä, lisää osallisuutta! Yhteiskehittäen vaikuttavampaa sosiaalista kuntoutusta. Sosiaalisen kuntoutuksen kehittämishankkeen (SOSKU) 2015–2018 loppuraportti. THL-TYÖPAPERI 7/2018.
- Ristolainen, Paula. 2021. Toipumisorientoitunut työote asiakastyössä.Laurea.
- Rogers, J. (2017). Coaching. Sopot: Wydawnictwo GWP.
- Saleebey, Dennis (2013) The Strengths Perspective in Social Work Practice. 6. painos. Boston: Pierson.
- Saleebey, Dennis (1996) The strengths perspective in social work practice: Extensions and cautions Social Work; May; 41, 3; Social Science Premium Collection.
- Sosiaalihuoltolaki. L 1301/2014. Sosiaalihuoltolaki. Ajantasainen.
- Sosiaali- ja terveysministeriö 2024. Sosiaalihuoltolain soveltamisopas 2024. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2024:13. Sosiaalihuoltolain soveltamisopas 2024 (valtioneuvosto.fi)
- Sosiaalisen kuntoutuksen valtakunnallinen kehittämishanke (SOSKU) ja Terveiden ja hyvinvoinnin laitos THL 2018. Suositus työikäisten sosiaalisen kuntoutuksen järjestämisen laatuksiteereiksi.
- Sosiaalisen kuntoutuksen kehittämisryhmä (2023-2024)
- Szpunar Małgorzata.2021. On the Effectiveness of the Solution-Focused Approach and Coaching in the Work of Social Services LABOR et EDUCATIO no. 9 2021. pp. 9–28

- THL 2020. Sosiaalisen kuntoutuksen opas.
- THL 2023. Saavutettavat palvelut. Saavutettavat palvelut - THL
- THL 2024. Kokemusosaaminen. Kokemusosaaminen - THL
- THL 2024. Asukas- ja asiakasosallisuus. Asukas- ja asiakasosallisuus - THL
- Vanjusov, Heidi 2022: Saatavilla, mutta ei saavutettavissa? Sosiaali- ja terveyspolitiikan tutkimus päihde- ja mielenterveyspalveluihin pääsystä. Publications of the University of Eastern Finland. Dissertations in Social Sciences and Business Studies, 281. Väitöskirja, Itä-Suomen yliopisto.
<https://erepo.uef.fi/handle/123456789/28358>
- Vehko, Tuulikki & Kaihlanen, Anu-Marja & Kainiemi, Emma & Kyytsönen, Maiju & Nadav, Janna & Saukkonen, Petra & Virtanen, Lotta & Tarja Heponiemi 2021: Väestön mahdollisuudet hyödyntää sosiaali- ja terveydenhuollon sähköisiä palveluja. Teoksessa Karvonen, Sakari & Kestilä, Laura & Saikkonen, Paula (toim.) Suomalaisten hyvinvointi 2022, 251–267.
<https://www.julkari.fi/handle/10024/145692>
- Viitasola, Jenni. 2020. Sosiaalisen kuntoutuksen asiakkaan käsikirja. Laurea. Käsikirja ja työvihko.

Liitteet

Liite 1 Sosiaalisen kuntoutuksen loppuarvio

SOSIAALISEN KUNTOUTUKSEN LOPPUARVIO

Sosiaalisen kuntoutuksen ajanjakso

-Kirjaa tähän sosiaalisen kuntoutuksen aloitus- ja lopetuspäivämäärä.

Asiakkaan tilanne sosiaalisen kuntoutuksen alkaessa

-Kuvaa tähän lyhyesti asiakkaan lähtötilanne ja se, mistä hän on ohjautunut kuntoutukseen.

Tavoitteet

-Kuvaa tähän asiakkaan tärkeimmät tavoitteet, jotka työskentelylle asetettiin. Voit hyödyntää esimerkiksi seuraavia alaotsikoita:

- Arjen hallinta/asioiminen
- Sosiaaliset taidot/Osallisuus
- Perhe/ystävät
- Opiskelu/työ
- Asuminen
- Terveys: fyysinen ja psyykinen
- Taloudellinen tilanne

Sosiaalisen kuntoutuksen työskentely

-Kuvaa tähän olennaisilta osin sosiaalisen kuntoutuksen työskentelyä yksilötyön ja ryhmätoiminnan osalta. Minkälaisia menetelmiä asiakastyössä on käytetty? Minkälaisista harjoituksista tai työotteesta asiakas on hyötynyt?

-Yksilötyö: Työskentelyn tiiviys, asiakkaan motivaatio ja sitoutuminen, minkälaisia asioita on työstetty?

-Ryhmätoiminta: Mihin ryhmiin asiakas on osallistunut, osallistumisen jakso, asiakkaan toimintakyky ryhmissä, asiakkaan motivaatio ja sitoutuminen.

Tavoitteiden toteutuminen

-Kuvaa tähän asiakkaan näkemys ja työntekijän näkemys.

Asiakkaan voimavarat ja vahvuudet

-Minkälaisia voimavaroja ja vahvuuksia asiakkaalla on hänen omasta mielestään ja ammattilaisen näkökulmasta?

Verkostot

-Kuvaa tähän asiakkaan olennaiset verkostot yhteistyön osalta. Esimerkiksi minkälaista yhteistyötä on ollut esimerkiksi aikuissosiaalityön, terveydenhuollon, TE-toimiston, järjestöjen tms. kanssa?

-Kuvaa tähän myös verkostotyön jatko, jos siitä on sovittu.

Jatkosuunnitelma

-Minkälainen suunnitelma on jatkopolulle sosiaalisen kuntoutuksen jälkeen?

Liite 2 Sosiaalisen kuntoutuksen asiakasesite

Sosiaalinen kuntoutus 18–65-vuotiaille

**Työllistymistä edistävät palvelut –
Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue**

Sosiaalinen kuntoutus on sosiaalipalvelu, jossa tarjoamme Sinulle suunnitelmallista ja tavoitteellista tukea työllistymisen ja osallisuuden edistämiseksi. Palvelusta voit saada esimerkiksi:

- tukea voimavarojen ja elämänhallinnan vahvistamiseen
- tukea oman tulevaisuuden suunnan löytämiseen
- tietoa ja tukea erilaisiin osallistumisen mahdollisuuksiin

Miten sosiaalinen kuntoutus etenee?

Sosiaalisessa kuntoutuksessa kanssasi työskentelee oma sosiaaliohjaaja, jonka kanssa suunnittelet kuntoutusta oman tavoitteesi pohjalta.

Tärkeää on, että sinulla on oma toive muutokseen ja pystyt sitoutumaan tavoitteelliseen työskentelyyn.

Sosiaaliohjaajan yksilötyön rinnalla on mahdollista osallistua sosiaalisen kuntoutuksen ryhmätoimintaan.

Jakso aloitetaan 3 kk:n kartoituksella ja enimmäisaika sosiaaliselle kuntoutukselle on 18 kk.

Palvelu on sinulle vapaaehtoista ja maksutonta.

Kun pohdit asiakkaallesi sosiaalista kuntoutusta

Sosiaalisen kuntoutuksen palvelu on tarkoitettu länsi-uusimaalaisille henkilöille, jotka ovat työttömänä tai työelämän ulkopuolella ja joilla on halua kuntoutua ja kartoittaa omia tulevaisuuden mahdollisuuksia.

Sosiaalisesta kuntoutuksesta hyötyvällä asiakkaalla voi olla esimerkiksi:

- Tarve selvittää laajemmin kuntoutustarpeita ja tukea palveluiden piiriin
- Tarve voimavarojen ja sosiaalisen toimintakyvyn vahvistamiselle
- Tarve tehostetulle ja tavoitteelliselle tuelle
- Tarve kotoa ulos päin suuntaavalle ja elinympäristöä laajentavalle työskentelylle
- Haasteita elämänhallinnassa ja/tai arkielämän taidoissa
- Haasteita sosiaalisissa suhteissa ja/tai sosiaalisissa taidoissa

Miten sosiaaliseen kuntoutukseen?

Sosiaaliohjaaja tai sosiaalityöntekijä Työllistymistä edistävissä palveluissa tekee kanssasi palvelutarpeen arvioinnin. Tämän pohjalta sinut ohjataan sosiaaliseen kuntoutukseen tai muihin tarvettasi vastaaviin palveluihin.

Lisätietoa: www.luvn.fi → sosiaalinen kuntoutus

Liite 3 Sosiaalisen kuntoutuksen päätös

Sosiaalisen kuntoutuksen viranhaltijapäätös:

Asia/hakemus

Sinun kanssasi on laadittu palvelutarvearvio xx.x.20xx ja sen perusteella hakeudut sosiaalisen kuntoutuksen palveluun.

PÄÄTÖS

Myönnetään sosiaalista kuntoutusta ajalla xx.xx.xxxx -xx.xx.xxxx.

Sosiaalisen kuntoutuksen palvelu sisältää sosiaalisen kuntoutuksen yksilötyön ja sovittaessa sosiaalisen kuntoutuksen ryhmätoiminnan. Sosiaalisen kuntoutuksen toteuttamisesta tehdään kanssasi suunnitelma, johon kirjataan yksilötapaamisten määrästä ja ryhmämuotoiseen työskentelyyn osallistumisesta. Palvelun alkaessa tapaamisia on 1–4 kuukaudessa.

Sosiaalisen kuntoutuksen tavoitteet palvelun alkaessa: *yksilöi tavoitteet*

Palvelun tuottaa Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen Työllistymistä edistävät palvelut.

PERUSTELUT

Kanssasi laaditun palvelutarpeen arvioinnin pohjalta arvioimme, että sosiaalisen kuntoutuksen palvelu on tässä tilanteessa sinulle oikea-aikainen palvelu. *Tähän voit yksilöidä asiakkaan tarpeita*

Sosiaalisen kuntoutuksen palvelun ajalta sinulle maksetaan matkakulut edullisimman matkustustavan mukaisesti.

Lisää tarvittaessa asiakaskohtaiset erityistilanteet.

SOVELLETTU LAINSÄÄDÄNTÖ

Sosiaalihuoltolaki 2014/1301 1§, 17§, 34§, 36§

LISÄTIETOA

Tähän voi lisätä työntekijän yhteystiedot tai muuta tiedotettavaa asiaa esim. Suunnitelman tarkistusajankohdat tmv

*****

Sosiaalihuoltolain tarkoituksena on:

- 1) edistää ja ylläpitää hyvinvointia sekä sosiaalista turvallisuutta;
- 2) vähentää eriarvoisuutta ja edistää osallisuutta;
- 3) turvata yhdenvertaisin perustein tarpeenmukaiset, riittävät ja laadukkaat sosiaalipalvelut sekä muut hyvinvointia edistävät toimenpiteet;
- 4) edistää asiakaskeskeisyyttä sekä asiakkaan oikeutta hyvään palveluun ja kohteluun sosiaalihuollossa;

5) parantaa yhteistyötä hyvinvointialueen sosiaali- ja terveydenhuollon ja kunnan eri toimialojen sekä muiden toimijoiden välillä 1–4 kohdassa tarkoitettujen tavoitteiden toteuttamiseksi. (8.7.2022/589)

Sosiaalihuoltolain 2014/1301 17§ mukaan Sosiaalisella kuntoutuksella tarkoitetaan sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen keinoin annettavaa tehostettua ja tavoitteellista tukea sosiaalisen toimintakyvyn ja elämänhallinnan parantamiseksi tai ylläpitämiseksi, syrjäytymisen ehkäisemiseksi ja vähentämiseksi sekä osallisuuden edistämiseksi. Sosiaaliseen kuntoutukseen sisältyy henkilön yksilöllisten tarpeiden mukaan: (29.12.2022/1280)

1) sosiaalisen toimintakyvyn ja kuntoutustarpeen selvittäminen;

2) kuntoutusneuvonta ja -ohjaus sekä tarvittaessa kuntoutuspalvelujen yhteensovittaminen;

3) valmennus arkipäivän toiminnoista suoriutumiseen ja elämänhallintaan;

4) ryhmätoiminta ja tuki sosiaaliin vuorovaikutussuhteisiin;

5) muut tarvittavat sosiaalista kuntoutumista edistävät toimenpiteet.

Nuorten sosiaalisella kuntoutuksella tuetaan nuorten sijoittumista työ-, työkokeilu-, opiskelu-, työpaja- tai kuntoutuspaikkaan sekä ehkäistään näiden keskeyttämistä.

Sosiaalihuoltolain 2014/1301 34§ mukaan Sosiaalihuoltoasia tulee vireille hakemuksesta tai kun hyvinvointialueen sosiaalihuollon työntekijä on muutoin tehtävissään saanut tietää mahdollisesti sosiaalipalvelujen tarpeessa olevasta henkilöstä. (8.7.2022/589)

Sosiaalihuollon asiakkuus alkaa hakemuksesta tai kun muulla tavoin vireille tullutta asiaa ryhdytään käsittelemään tai henkilölle annetaan sosiaalipalveluja. Asiakkuus päättyy, kun sosiaalihuollon asiakasasiakirjaan merkitään tiedoksi, että sosiaalihuollon järjestämiselle ei ole perustetta.

Sosiaalihuoltolain 2014/1301 36§ mukaan, kun hyvinvointialueen sosiaalihuollon palveluksessa oleva on tehtävässään saanut tietää sosiaalihuollon tarpeessa olevasta henkilöstä, hänen on huolehdittava, että henkilön kiireellisen avun tarve arvioidaan välittömästi. Lisäksi henkilöllä on oikeus saada palvelutarpeen arviointi, jolle arvioinnin tekeminen ole ilmeisen tarpeetonta. (8.7.2022/589)